

Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledž

Girta Vaarmann

SUITSIDAALSE KÄITUMISE RISKITEGURID EESTI
KINNIPIDAMISASUTUSTES (EESTLASTE, VENELASTE
JA MUULASTE SEAS)

Lõputöö

Juhendaja:
Uno Traat

Tallinn 2010

ANNOTATSIOON

Kolledž: Justiitskolledž	Kuu ja aasta: Märts 2010
Töö pealkiri: Suitsidaalse käitumise riskitegurid Eesti kinnipidamisasutustes (eestlaste, venelaste ja muulaste seas)	
Töö autor: Girta Vaarmann	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Töö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 69 leheküljest. Töö põhieesmärk on võrrelda suitsidaalse käitumise riskitegureid eestlaste, venelaste ja muulaste seas, keskendudes esmajoones eestlaste ja venelaste võrdlemisele. Töö koosneb kahest peatükist, millest üks on teoreetiline ja teine uurimuslik. Esimeses peatükis kirjeldatakse suitsidaalse käitumise olemust. Samuti tuuakse esimeses peatükis välja suitsidaalse käitumise riskitegurid. Töö uurimuslikus osas kasutatakse ankeetküsitluse meetodit. Ankeet koosneb 49 küsimusest. Valimiks on 184 meessoost kinni peetavat isikut. Uurimus viidi läbi ajavahemikul 11.01.2010 - 05.03.2010. Tallinna, Murru ja Viru vanglates. Töös püstitas autor hüpoteesi: Eesti kinnipidamisasutustes on risk suitsidaalsele käitumisele nii süüdimõistetud kui eeluuritavatest venelastest tõenäolisem kui eestlaste seas. Antud hüpotees on osaliselt ümber lükatud. Töös on kasutatud 16 allikat, millest 8 on eesti, 7 inglise ja 1 soome keeles. Võõrkeelne kokkuvõte on kirjutatud inglise keeles.</p>	
Võtmesõnad: suitsidaalsus, suitsiid	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Hannes Liivak	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Uno Traat	Allkiri:

SISUKORD

SISUKORD.....	3
SISSEJUHATUS.....	5
1. SUITSIDAALNE KÄITUMINE	7
1.1. Suitsidaalse käitumise ja suitsiidi mõisted ja olemus	7
1.2. Suitsidaalse käitumise riskitegurid.....	9
1.2.1. Demograafilised tunnused.....	9
1.2.2. Sotsiaalsed tunnused	10
1.2.2.1. Kinnipeetu staatusest tulenevad riskid	13
1.2.3. Vaimse tervise faktorid	14
1.2.4. Alkoholi ja narkootikumide tarvitamine	15
1.2.5. Varasem suitsiidikatse ja enesevigastus.....	16
1.2.6. Suitsiidimõtted ja lootusetus	17
2. UURIMUS	18
2.1. Uurimuse metodoloogia, korraldamine ja valim.....	19
2.2. Ankeetküsitluse tulemused.....	22
2.2.1. Eeluuritavate suitsidaalse käitumise riskitegurid	22
2.2.1.1 Eeluuritavate suhted lähedaste, kaasvangide ja vangla personaliga	23
2.2.1.2 Eeluuritavate lootusetusetunne, meeleheide, masendus ja paanika	24
2.2.1.3. Eeluuritavate tervis, alkoholi- ja narkootikumide tarbimine.....	25
2.2.1.4. Eeluuritavate suitsiidimõtted ja tahtlikud enesevigastused.....	26
2.2.2. Süüdimõistetute suitsidaalse käitumise riskitegurid	29
2.2.2.1. Süüdimõistetute suhted lähedaste, kaasvangide ja vangla personaliga.....	29
2.2.2.2. Süüdimõistetute lootusetusetunne, meeleheide, masendus ja paanika.....	30
2.2.2.3. Süüdimõistetute tervis, alkoholi- ja narkootikumide tarbimine	31
2.2.2.4. Süüdimõistetute suitsiidimõtted ja tahtlikud enesevigastused	31
2.3. Analüüs ja järeldused	34
2.3. Lisaandmed	39

KOKKUVÕTE.....	42
SUMMARY	45
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	48
JOONISTE LOETELU	50
LISAD	51
Lisa 1. Ankeetküsimustik (eesti ja vene keeles)	51
Lisa 2. Eesti vanglasüsteemis suitsiidi sooritanute vanusejaotus.....	69

SISSEJUHATUS

Vabadust piirava asutusena võib vangla mõjuda rusuvalt. On loomulik, et kinnipidamisasutus mõjub inimesele pingeliselt. Sellest tulenevalt on isikutel, kes viibivad vanglasüsteemi kinnipidamisasutuses suurem risk ängistusele. Viha ühiskonna või enese peale võib avalduda erinevalt. Võimalik on antud olukorras toime tulla või suunata sisemusse kogunenud agressiivsus teiste või enese vastu. Viimase puhul on tegemist enesehävitusliku käitumisena, mille tagajärjeks võib olla suitsiidi sooritamine.

Suitsiid on tõsine tervishoiualane probleem. Maailmas sureb suitsiidi läbi aastas rohkem kui miljon inimest (Rull 2008). Lisaks suitsidentide lähedastele ja tuttavatele puudutab see näiteks meditsiinitöötajaid ja ka vanglaametnikke. Tee suitsiidimõttest sooritatud suitsiidini võib aga olla väga lühike. Sellest tulenevalt on suitsiidide ennetamise seisukohalt vajalik teada suitsidaalse käitumise riskitegureid. Autor leiab, et antud töö teema on aktuaalne.

Antud töö autorile teadaolevalt puuduvad kindlad suitsidaalse käitumise riskitegurite teooriad. Eestis ei ole rahvuseid võrreldes suitsidaalse käitumise riskitegureid piisavalt uuritud. Samuti ei leidnud autor materjali suitsidaalsetele kinnipeetavatele keskendunud uuringute kohta Eestis.

Eesti saavutas oma sõltumatuse teda seni okupeerinud Nõukogude Liidust aastal 1991, taastades aastal 1940 kaotatud iseseisvuse. Nõukogude Liidu migratsioonipoliitikast tulenevalt moodustavad suure osa eesti elanikkonnast vene rahvusest isikud. Nende Eestis elavate vene rahvusest isikute staatus muutus 1991. aastal kiirelt domineerivalt positsioonilt vähemusrahvuslaste tasemele. Samal ajal (1991-1999) kasvas võrreldes eestlastega oluliselt ka venelaste suitsiidide sooritamise tase Eestis, mis võis olla tingitud neist kiiretest sotsiaalsetest muutustest (Värnik, Kõlves, Samm, Anion, Sisask 2006). On võimalik, et teatud hulk venelasi ei ole siiani Eesti ühiskonda integreerunud ning tunnevad end siin üleliigsetena. Sotsiaalne integratsioon omab olulist rolli ka suitsiidide sooritamise seisukohalt. Sellest tulenevalt võib isikutel, kes ei ole võtnud üle Eesti sotsiaal-kultuurilisi norme ja väärtusi, esineda

toimetulekuraskusi, mis mõnel juhul võivad mõjutada inimest ka suitsidaalselt käituma. Sama olukord võib esineda ka Eesti kinnipidamisasutustes, kus veidi üle poole kinni peetavatest isikutest on vene rahvusest (Justiitsministeerium 2008: 39). On võimalik, et toimetulekuraskuste ja ühiskonda mitte piisavalt integreerununa on nende seas risk sooritada suitsiid suur.

Lähtuvalt eeltoodust ja autori isiklikust huvist antud teema vastu ongi käesoleva lõputöö põhieesmärk uurida suitsidaalse käitumise riskitegureid Eesti kinnipidamisasutustes võrreldes omavahel eestlasi ja venelasi. Kuna valimi hulka sattusid aga ka muulased ning autor ei pidanud vajalikuks nende eemaldamist antud uurimusest, on töö eesmärgiks anda ka lühiülevaade suitsidaalse käitumise võimalikest riskiteguritest teiste rahvuste lõikes. Autor soovib teada, kas Eesti kinnipidamisasutustes esineb võimalikke suitsiidide vallandajaid rohkem, eestlaste, venelaste või muulaste seas või on need tegurid rahvuste lõikes samad.

Lõputöö uuringu valimiks on 184 meessoost kinni peetavat isikut. Uurimus viidi läbi Tallinna, Murru ja Viru vanglates. Uurimuse meetodiks on ankeetküsimustik, mis koosnes kokku 49 küsimusest. Uuring viidi läbi ajavahemikul 11.01.2010- 05.03.2010.

Esimeses peatükis annab autor lühiülevaate suitsidaalsest käitumisest ja suitsiidimõistest. Samuti keskendub autor esimeses peatükis suitsidaalse käitumise riskiteguritele. Käesoleva töö teises peatükis annab autor ülevaate Eesti kinnipidamisasutustes läbi viidud uurimusest ja selle tulemist.

Töö autor on püstitanud hüpoteesi: Eesti vanglates on risk sooritada suitsiid vene rahvusest süüdimõistetute või vahistatu puhul suurem kui eesti rahvusest süüdimõistetute või vahistatu puhul.

1. SUITSIDAALNE KÄITUMINE

1.1. Suitsidaalse käitumise ja suitsiidi mõisted ja olemus

Suitsidaalse käitumise alla kuuluvad Pokorny, Paykeli ja Wassermani teooriast lähtuvalt nii suitsidaalne mõtlemine, suitsiidikatsed kui ka sooritatud suitsiidid. Suitsiidiprotsess saab alguse elutüdimusest, jõuab siis välja surmasoovini ning sealt edasi enesetapumõtete, katsete ja sooritatud suitsiidini (Sisask 2005: 11).

Suitsiidikatse on WHO definatsiooni kohaselt surmaga mitte lõppenud, tahtlik tegevus, mille puhul ilma teiste sekkumiseta inimene ennast vigastaks. Seejuures on suitsiidikatse eesmärk realiseerida neid muutusi, mida loodeti saavutada oma tegevuse tegelike või oodatud füüsiliste tagajärgedega (Sisask 2005: 11).

Suitsiid ehk vabasurm on Erwin Stengeli teooria järgi isiku poolt teadlikult ja tahtlikult tekitatud surmav enesevigastus. Maailma Tervisehoiuorganisatsioon (WHO) seletab suitsiidi mõistet kui surmava tulemusega tegu, mis on ohvri poolt tahtlikult algatatud ja teostatud eeldusel, et selle tulemus on surmav ning, mille kohta ohver lootis realiseerida tema poolt ihaldatud muutusi (Sisask 2005: 11).

Tuntud suitsiidide uurija, Emile Durkheim, leidis juba ligikaudu 100 aastat tagasi, et ei ole olemas ainult üht ja kindlalt välja kujunenud suitsiiditüüpi. Tema teooria kohaselt ühendab kõiki suitsiide küll alati üks ühine tunnusjoon, milleks on surma eelistamine elule, kuid enesetapu vallandajad ei ole alati samad (Simpson 1950: 277).

Emile Durkheimi teooria kohaselt on aga suitsiidide sooritamise puhul eriti oluline roll sotsiaalsel integratsioonil. Seejuures väitis suitsidoloog, et enesetappe põhjustab nii liiga tugev kui ka liiga nõrk integreeritus ühiskonda (TPÜ 2001).

Emile Durkheimi sotsiaalse integratsiooni teooriast lähtuvalt on olemas neli suitsiidivormi (Simpson 1950: 145-152):

1. Egoistlik suitsiid, mille puhul on enesetapja ühiskonnast isoleeritud ning võtab endalt elu isiklikest huvidest lähtuvalt. Suitsiidi paneb toime keegi, kellel puuduvad tugevad sotsiaalsed sidemed, nagu näiteks üksi elava vanema leskmehe puhul (Lester 1994: 347).
2. Altruistlik ehk omakasupüüdmatu enesetapp, mis esineb ühiskonnas, kus ühiskonna kui terviku õigused ületavad üksikindiviidi õigused. Isikul, kes paneb toime omakasupüüdmatu enesetapu, on tugevad sotsiaalsed suhted ning suitsiid pannakse toime teiste aitamiseks. Omakasupüüdmatu suitsiidi puhul on isiku integratsioon ühiskonda liiga tugev (Lester 1994:347).
3. Anoomilise suitsiidi sooritavad isikud, kes ei ole omaks võtnud üldisi arusaamu ja väärtusi ühiskonnas. Anoomilise enesetapu puhul puudub ühiskonnal kontroll enesetapja üle, mis võib olla põhjustatud kiiretest sotsiaalsetest muutustest (Lester 1994:347).
4. Fatalistliku suitsiidi panevad toime isikud, kes elavad tugevalt kontrollitud ja reguleeritud keskkonnas ning nad sooritavad enesetapu, et sellest rõhuvast ümbrusest pääseda (Lester 1994:347).

Lisaks Emile Durkheimi neljale suitsiiditüübile on olemas veel kolm (Lester 1994:347):

5. Krooniline suitsiid, mis on enesehävituslik käitumine ning esineb inimeste puhul, kes lühendavad oma eluiga näiteks alkoholi või narkootikumide pruukimisega (Lester 1994:347).
6. Fokaalne suitsidaalne käitumine, mis tahtlikult (vahel ka mitte tahtlikult) hävitab osa kehast, nagu enese tahtlik pimestamine või jäseme kaotamine (Lester 1994:347).
7. Kavatsatud suitsiid ehk suitsiidikatse, mille puhul isik ei kavatsengi surma saada (Lester 1994:347).

Suitsiidi ei kutsu siiski esile kunagi ainult üks ja ammendav põhjus. Igal enesetapul on oma individuaalne ajalugu, mida võib nimetada enesetapuprotsessiks. Suitsiidiprotsessi

moodustavad enesetappe soodustavad riskitegurid (Heikkinen, Henrikson, Isõmetsa jt. 1999: 534).

1.2. Suitsidaalse käitumise riskitegurid

On leitud teatud hulk riske, mis on olulised isiku suitsidaalsele käitumisele kallutamisel. Suitsiidi vallandab riskitegurite kompleks ehk mitme riski koosesinemine. Tegurid, mis võivad põhjustada suurenenud suitsiidiriski on näiteks sotsiaal-kultuurilised, vaimse tervisega seotud, bioloogilised ja geneetilised tegurid ning sotsiaalne stress. Protsess, kuidas erinevate riskide koosesinemine võib vallandada suitsidaalse käitumise on äärmiselt keeruline ja pole veel selge. Olenemata sellest on leitud teatud hulk suitsiidiriskiga rühmi, kus suitsiidide sooritamise tõenäosus on suurem (Eesti-Rootsi Suitsidoloogia instituut 2005: 5;Krug, Dahlberg, Mercy jt 2005: 215-217):

- mehed vanuses 45-54 ning 75+,
- tõusmas on 15-49 vanuses meeste suitsiidid,
- psüühikahäiretega isikud,
- alkoholi- või uimastisõltlased,
- isikud, kes on varem sooritanud suitsiidikatse,
- isoleeritud inimesed, nende hulgas sõjaväelased ja vangid,
- lühiajaliselt kinni peetavad isikud, eeluurimisalused, vangi mõistetud isikud.

1.2.1. Demograafilised tunnused

Vanus. On leitud, et enesetappe esineb rohkem vanusegrupis 45-54 ja 75+ (ERSI 2005:5). Kinnipidamisasutustes sooritavad rohkem suitsiide aga nooremad inimesed kui ühiskonnas tervikuna. Näiteks Kennedy leidis, et 84% suitsiidi sooritajatest olid alla 35 aastased inimesed, millest moodustas eriti suure riskiga rühma 25-33 aastased isikud (Liebling 1992: 34).

Ka eelnevad uuringud Eestis näitavad, et tõusutendentsis on vanusegrupi 15-49 suitsiidid (Värnik jt. 2003: 35). Kuna Eesti kinnipidamisasutustes kuulubki enamus kinni peetavatest just sellesse ikka, siis järelikult on neist valdava osa puhul tegemist suure riskirühmaga (ERSI 2005: 11).

Sugu. Suitsiide sooritavad enam mehed kui naised. Seda on näidanud ka rida uurimusi. Näiteks Eestis viidi läbi 1989. aastal ja 1999. aastal enesetapu teostanute ulatuslik ja rahvusvaheliselt tunnustatud uuring, mille abil tehti kindlaks suitsidendi elukäik, surma üksikasjad ning võimalikud suitsiidi riskifaktorid ja situatsioonid. 1999. aasta uuringust selgus, et mehed moodustavad suitsidentidest 81% ja naised 19% (Värnik, Kõlves 2003: 53). Võib järeldada, et suitsiidide sooritamise riskiteguriks Eestis on meessugu.

Aastal 2002 läbi viidud WHO ülemaailmse suitsiidikatsete uuringust Eestis selgub, et suitsiidikatse sooritamise tõenäosus on naiste puhul suurem. Suitsiidikatse sooritanutest moodustasid naised 65% ja mehed 35% (Sisask, Kõlves, Värnik, Wasserman 2003: 65-66).

Rahvus. Terve rida uurimusi täheldab, et immigratsioon võib olla üheks suitsiidi riskiteguriks. Neis uuringutes on võrreldud migrantide suitsiidikordajaid kohaliku elanikkonnaga ning leitud, et suremine suitsiidi läbi on migrantide seas suurem. Näiteks eelmainitud Eestis läbi viidud uuringust selgus, et suitsiidide sooritajatest olid eestlased 57% ning mitte-eestlased 43%. Arvestades, et eestlased moodustasid uuringu läbiviimise ajal Eesti elanikkonnast 69% oli suitsiiditase mitte-eestlaste seas kõrgem kui eestlaste hulgas. Muulastest suitsiidide arvu 100 000 vastava grupi elaniku kohta ehk suitsiidikordaja ületas eesti meeste vastava näitaja 1,15 korda. Ka muulastest naiste puhul oli sama näitaja 1,5 korda suurem kui eesti naistel (Värnik, Kõlves, Tooding jt 2003: 32-53).

1.2.2. Sotsiaalsed tunnused

Perekond on inimese kõige olulisemaks sotsiaalseks keskkonnaks. Olenemata sellest, et perekonna roll modernses ühiskonnas on vähenenud, tagab see sellegipoolest sotsiaalse ja

finantsilise toetuse ning emotsionaalse turvalisuse (Värnik, Kõlves 2003: 54; Wenz 1977: 891-895).

Eestis läbi viidud ulatuslik suitsidentide uuring näitas, et kooselavate (abielus või vabaabielus) täisealiste inimeste osakaal oli suitsidentide seas madalam kui üldpopulatsioonis. Suitsidentidest 44% elasid varem partneriga koos, üldpopulatsiooni seas oli see näitaja 60% (Kõlves, Värnik 2003: 54). Võib eeldada, et suitsidaalse käitumise riskiteguriks on vallalisus.

Ka kinnipidamisasutustes läbi viidud uuringud näitavad, et vallalistel on suurem tõenäosus sooritada enesetapp. Siinkohal on muidugi oluline mainida, et vanglas võibki olla vallaliste hulk suurem. Ka vangide seas, kellel on väljaspool kinnipidamisasutust küll partner olemas, võib suhe olla mõranenud ja mitte püsiv. Dooley leidis oma uuringus, et ainult 21% vangla suitsidentidest olid abielus, 54 % ei olnud kunagi abielus olnud ning 20 % olid lahutatud, lahku läinud või lesed (Liebling 1992: 38-39).

Ka suitsiidikatse sooritamisel on oluline roll vallalisusel. Eestis läbi viidud uuring näitas, et suitsiidikatse sooritanute seas oli rohkem üksikuid inimesi kui kontrollrühmas. Suitsiidikatse sooritanud olid enam vallalised, lahutatud või lahku läinud (Sisask, Kõlves, Värnik, Wasserman 2003: 65-67).

Lisaks abielulisusele omab perekond indiviidi üle mõju ka mineviku seisukohalt. Juba enne kinnipidamisasutusse sattumist on geneetilised ja bioloogilised ning lapsepõlve ebasoodsad tegurid isiksusele mõju avaldanud. Oma mõju on ka näiteks vanemate kaotusel surma või lahutuse läbi ja perekonnaliikmetel, kes on sooritanud suitsiidi või suitsiidikatse. Kui isikul on juba varasem kalduvus suitsidaalsele käitumisele ning ta on kogenud lapsepõlves väärkohtlemist, siis sellisena ta ka kinnipidamisasutusse saabub (ERSI 2005: 9-12).

Ka mitmetes vanglates läbi viidud uuringutes on leitud, et perekondlikul taustal ja minevikul on kinni peetava suitsiidile kallutamisel oluline roll. Seejuures on olulised ka konkreetsest situatsioonist sõltuvad põhjused nagu vanemate alkoholilembus ja kodutülid või koolist välja langemine. Vanglas suitsiidi sooritanute puhul on täheldatud ka madalat intellektuaalset

võimekust ja sotsiaalset ebaküpsust, millel võib olla lähedane seos perekondliku ajaloo (Liebling 1992: 40-41).

Kinnipidamisasutustes hindavad vangid sidemeid ja kontakte perekonna, lähedaste ja vaba ühiskonnaga äärmiselt kõrgelt. Kontaktide vaegus väljaspool vanglat tekitab reaalse ohu kinnipeetavate suitsidaalsele käitumisele. Inglismaa vanglates viidi läbi uuring, kus osalesid suitsiidikatse sooritanud noored kinnipeetavad. Tulemuste võrdlemiseks küsitleti ka enesevigastust või suitsiidikatset mitte sooritanud kinnipeetavaid. Uuringust selgus, et üsna suurel hulgal sihtrühmast ehk suitsidaalsusele kalduvate kinnipeetavate seast olid kontaktid välismaailmaga ebapiisavad või puudusid täielikult. Neil ei olnud vangistuse jooksul ühtegi külastust olnud 32% seas, samas kui kontrollrühma ehk teiste kinnipeetavate seas oli see näitaja vaid 8%. Ka kirju ei olnud nädala jooksul saanud tervelt 30% suitsidaalsetest kinnipeetavatest, teiste vangide puhul oli taas näitaja 8% (Liebling 1992: 151-152).

Vanglates välja kujunenud kultuuri normid ja väärtused erinevad paljuski vabast maailmast. Oluline on siinkohal kinnipeetava prisoniseerumise võimes ehk inimese sobitumises vangla subkultuuri. Suitsidaalse käitumise seisukohalt on see oluline seetõttu, et vastuolu üldiste ja vangla normide vahel võib olla toimetulematuse põhjustajaks. Kohanemiseks vanglas tuleb kinnipeetaval omaks võtta vanglaelu normid, mis võib paljudele osutada ülejõu käivaks. See kutsub aga teistes kinnipeetavates esile agressiivset käitumist, vägivalda ja mõnitamist, mis põhjustab inimeses toimetulekuraskusi ning reaalne oht suitsiidile suureneb. Seega on kinnipeetavate omavahelisel suhtlusel suitsiidide sooritamise tõenäosust arvestades äärmiselt suur roll (ERSI 2005: 10-11).

Eelmainitud Inglismaal läbi viidud uuring näitas, et sihtrühma ehk suitsidaalsusele kalduvate kinnipeetavate seas oli enam neid, kel oli probleeme suhtlemisel kaasvangidega. Neist tervelt 43% puhul esinesid probleemid mõnikord ning 24% puhul oli tegemist pidevate probleemidega. Teiste kinnipeetavate ehk kontrollrühma seas oli tulemus vastupidine: neist 62% puhul ei esinenud üldse probleeme kaaskinnipeetavatega suhtlemisel. Ka antud uuring näitab, et suitsidaalsust kutsub esile vangla subkultuuri mõju (Liebling 1992: 125-147).

Mainitud Inglismaal läbi viidud uuring suhetel vangla personaliga ja kinnipeetavate suitsidaalsel käitumisel otseseid seoseid ei leidnud. Kinnipeetavate seast hindas 14% sihtrühmast ja 10% kontrollrühmast suhted administratsiooniga heaks (Liebling 1992: 148-149).

Tegevusetus vanglas võib samuti omada ohtu suitsidaalsele käitumisele. Näiteks Inglismaal läbi viidud uuringu raames küsitleti sihtrühma ja kontrollrühma käest, kuivõrd on nad vanglas spordiga hõivatud. 92% suitsidaalsele käitumisele mitte kalduvad kinnipeetavad harrastasid sporti ning olid sellega rahul. Enesehävitusliku käitumismustriga kinnipeetavate seas oli sama näitaja vaid 52% seas ning koguni 30% suitsidaalse käitumisega vangidest oli küll spordiga hõivatud, kuid neile see ei meeldinud. Spordist mitte rõõmu tundmine võib olla tingitud suitsidaalse inimese depressiivsemast meeleolust ja soovimatusest midagi teha. Samuti võivad siinkohal olulist rolli mängida ka näiteks suhted kaasvangidega. 18% suitsidaalse käitumisega kinnipeetavatest sportimistegevuses ei osalenud, kontrollrühma seas oli sama näitaja vaid 4% (Liebling 1992: 141).

1.2.2.1. Kinnipeetu staatusest tulenevad riskid

Suitsidaalsust hinnates võib öelda, et eeluurimisalused on väga kergesti haavatav rühm. Kinnipidamiskohas või arestimajas suitsiidi sooritajad on enamasti noored, 20-25 aastased mehed, vallalised ja esimest korda arreteritud isikud, tihti uimastisõltuvusest tekkinud kuritegude eest. Eeluuritavate suitsiidi sooritamise tõenäosus on suurem esimese 24 tunni jooksul, mil isik võib veel jooles olla. Teine riskiolukord on vahetult enne kohtu ette astumist, eriti kui on võimalus süüdimõistvale ja karmile kohtuotsusele (ERSI 2005: 8-9).

Mitmetes uuringuteski on leitud, et kinnipidamisasutustes sooritatud suitsiidide osakaal eeluuritavate seas on olnud ebaproportsionaalselt suur. Näiteks Dooley läbi viidud uuringust vanglas ilmnes, et 47,1% suitsidentidest olid eeluuritavad. Arvestades, et uurimuse läbiviimise ajal moodustasid eeluuritavad vangla populatsioonist vaid 11,1 protsenti, oli nende suitsiidide tase äärmiselt kõrge (Liebling 1992: 42-43).

Siinkohal on oluline mainida, et nagu lõpuleviidud suitsiidi puhulgi on ka enesevigastuste ja enesetapukatsete seas tunduvalt rohkem eeluuritava staatusega isikuid. Näiteks Thorton leidis oma uuringus, et võrreldes süüdimõistetutega vigastasid ennast või sooritasid enesetapukatse eeluuritavad peaaegu kolm korda sagedamini (Liebling 1992: 72-73).

Süüdimõistetud on eeluuritavatest erinev kontingent. Kinnipidamisasutuses suitsiidi sooritanud on üldjuhul 30-35 aastased, vägivaldsete tegude eest süüdi mõistetud isikud, kes teostavad enesetapu peale pikka vangistuses viibimist. Neil juhtudel võivad enesetapu vallandajateks olla konfliktid nii administratsiooni, kaasvangide kui perekonnaga. Suitsiidi vallandajaks võib vanglas saada ka mõnitamise või vägivalda ohvriks langemine, mis võib olla seotud avaliku hukkamõistuga tingituna kuriteo olemusest (ERSI 2005: 9).

1.2.3. Vaimse tervise faktorid

Üldises ühiskonnas on suitsiidide riskitegurite grupiks vaimse tervise probleemidega isikud, kelle hulgas on eriti suur osakaal depressiooni all kannatavatel inimestel. Vangla subkultuuri normid ja must-valgest maailmapildist põhjustatud ebakõlad on ebastabiilsust ennustavateks ilminguteks. Kinnipidamisasutustesse satub ka psüühikahäiretega isikuid. Suurel osal neist on olnud eelnev meditsiiniline diagnoos ning nad on tarvitanud ravimeid. Vangistus kui järsk elumuutus võib põhjustada haiguse süvendamist ning on seega enesehävitusliku käitumise ohuteguriks (ERSI 2005: 12-13).

Olenemata sellest, et väga suur osa kinnipeetavatest käituvad lihtsalt manipuleerivalt, on neist siiski suur osa kimpus vaimse tervise probleemidega. Vanglates on psühhiaatrilise ravi võimalused üsna kasinad, mis samuti põhjustab kinnipeetavate manipulatiivse käitumise eesmärgiga saada tähelepanu ja abi (ERSI 2005: 12-13).

Nagu öeldud on psüühikahäired suitsidaalse käitumisega lähedalt seotud. Eriti suur suitsiidi sooritamise risk on skisofreenikutel. Samuti on suitsiidi sooritanute hulgas olnud üsna suur hulk teiste meditsiiniliste diagnoosidega isikuid (Liebling 1999: 302).

Kuna suur osa kinnipeetavatest on enne vanglasse sattumist üle elanud trauma, esineb ka suurel määral traumajärgset stressihäiret, mis on ilmselt vanglatingimustes alahinnatud. Uued, vanglaeluga seotud traumad kutsuvad esialgse trauma esile ning kinni peetav muutub selle tulemusena verbaalselt ja füüsiliselt solvavaks isiku suhtes, kes tema kujutluses teda taga kiusab. Üks võimalik viis väljendada traumajärgset stressi on reeglite rikkumine, mida ei näe personal üldiselt vaimse terise häire märgina ning järgneb hoopis distsiplinaarkaristus. Traumeeritud kinnipeetava isoleerimine võib teda muuta veelgi vastuolukamaks, mis põhjustab järgnevad karistused ja tekitab seega nõiaringi (ERSI 2005: 13).

Oletust tõestab ka Inglismaal teostatud uuring, mis näitas, et enamus suitsiidikatse sooritanutest oli vangistuse jooksul distsiplinaarkorras karistatud. Võrreldes kontrollrühmaga esines sihtrühma puhul rohkem vägivaldse iseloomuga rikkumisi. Samuti oli sihtrühma suhtumine enam süüdistav ja negatiivselt meelestatud vanglasüsteemi ning arvas, et see on nende suhtes ebaaus (Liebling 1992: 149).

Raskete ja krooniliste haiguste süvenemise oht vanglas on suur. Isegi kui kinnipeetaval ei ole varasemat vaimse tervise häiret diagnoositud, võib jõhkrus ja ülerahvastatus negatiivselt mõjuda. Paljud isikud muutuvadki alles vanglas depressiivseks ja suitsidaalseks. Kinnipidamisasutus võib lisaks vaimse seisundi halvendamisele, kutsuda esile ka seni vaimselt terve inimese kokkuvarisemise. (ERSI 2005: 14).

1.2.4. Alkoholi ja narkootikumide tarvitamine

Alokohol on suitsiidi üheks riskiteguriks. Alkoholi mõjul hajub tähelepanu ja saab häiritud mõttetegevus, misjärel muutuvad joobes inimesed depressiivseks või agressiivseks ning ei kontrolli enam oma tegevust. Alkoholi tarbimise ja suitsiidi vaheline seos on eriti suurel määral väljendunud noortel ja keskealistel meestel. Eestis on alkoholi tarbimise suur määr juba pikka aega olnud murettekitavaks asjaoluks (Kõlves, Sisask, Värnik 2003: 62).

Nagu paljud varasemad uuringud, näitas ka Eestis 2001 aastal läbi viidud uuring, et alkohol on kindel suitsiidi riskitegur. 1999 aastal olid 40,5 % suitsiidi sooritanute üldarvust alkoholijoobes. 2000 ja 2001 aastatel olid samad näitajad 38,2% ja 45,2 %. Oluline on seejuures märkida, et enamus alkoholi mõju all suitsiidi sooritajatest olid mehed. Kokkuvõtvalt leiti suitsidentide verest alkoholi 40-50% juhtudest. Kõige enam esines keskmist või rasket joobeastet. Valdaval osal suitsidentidest oli alkoholi sisaldus uriinis kõrgem kui veres, mis näitab, et suitsiidi sooritamise tõenäosus on suurem kui alkohol on organismis juba mõjunud ning hakanud erituma (Kõlves, Sisask, Värnik 2003: 62-64).

Mainitud ulatusliku uurimise raames viidi läbi terve rida väiksemaid uuringuid. Nende raames leiti, et alkoholisõltlased ja kuritarvitajad moodustasid suitsidentide rühmast tervelt 60,8%.

Uuringu statistilised analüüsid näitasid, et mitte ainult alkoholi või narkootilise aine tarbimine ei pruugi olla suitsiidi riskifaktoriks, vaid oluline roll on ka karskusel. Karsklased olid antud uuringus defineeritud kui inimesed, kes polnud 12 kuud tarvitanud mingisugustki sõltuvust tekitavat ainet. Seega olid nende seas ka endised alkoholisõltlased, mis näitab taas, et alkoholi tarvitamine on suitsiidide sooritamise puhul olulisel kohal (Anion, Kõlves, Sisask jt 2006).

Vangla suitsiide uurinud Zamble ja Porporino leidsid, et alkoholi ja narkootikumide kuritarvitajate hulk suitsidentide seas oli väga suur. Üle poolte nende uuringus osalenud suitsidentidest olid määratud alkoholiravile (Liebling 1992: 46-47).

1.2.5. Varasem suitsiidikatse ja enesevigastus

On leitud, et varasemalt sooritatud enesetapukatse on usaldusväärne, reaalne suitsiidi ennustaja. Suitsiidikatse on isegi kõrgemaks riskifaktoriks kui depressioon, isiksusehäired või alkoholisõltuvus (Kõlves, Sisask, Värnik 2003: 87-88).

Vanglas aset leidnud suitsiidide puhul on peaaegu pooltel juhtudel leitud, et suitsident on varasemalt enesevigastuse või suitsiidikatse sooritanud. Näiteks Dooley uuringust nähtub, et 43 % suitsidentidest on end varasemalt tahtlikult vigastanud (Liebling 1992: 46-47).

1.2.6. Suitsiidimõtted ja lootusetus

Müüt, mille kohaselt ennast realselt tappa kavatsev inimene ei räägi oma kavatsusest, ei pea paika. Enamus suitsiidi sooritajatest annab siiski varasemalt mingil moel oma kavatsusest märku. Eestis läbi viidud uuringust selgus, et 48% suitsidentidest olid intervjueeritavale teadaolevalt eelnevalt oma suitsiidimõtetest rääkinud. Seejuures on oluline mainida, et mehed avaldasid oma mõtteid isegi mõnevõrra sagedamini kui naised (Värnik, Kõlves 2003: 54).

Inglismaal läbi viidud uurimuse raames hinnati lootusetuse skaala olulisust suitsiidaalse käitumise puhul. Enesehävituslike kinnipeetavate seas esines ohtlikuks hinnatud lootusetust 44% hulgas, teiste kinnipeetavate seas oli sama näitaja 10%. Uuring näitab, et meeleheide ja lootusetus on olulised suitsiidaalse käitumise riskitegurid (Liebling 1992: 163-164).

Lootuse kaotanud, väheste sisemiste reservidega inimese jaoks võib toimetulematus stressi, vangistuse ja vangla konfliktidega olla „viimaseks piisaks kannatuste karikasse“. Tee sooritatud suitsiidini võib kirjeldatud olukorras olla vägagi lühike (Liebling 1992: 164).

Kinnipeetava lõplikult enesetapuni viiv asjaolu ongi eelkõige lootusetuse tunne, tulevikuväljavaadete ahenemine ja eneseteostuse võimaluste hävimine. Isik ei näe enam oma meeleheitlikust olukorrast välja tulemiseks muud väljapääsu kui suitsiidi sooritamine. Sellest tulenevalt võib lootusetust väljendavaid ja enesetapumõtteid tunnistavaid kinnipeetavaid pidada riskirühma kuuluvaiks (ERSI 2005: 11).

2. UURIMUS

Antud lõputöö uurimuse raames analüüsitakse kinnipeetavate suitsidaalse käitumise riskitegureid rahvuste lõikes. Töö autorile teadaolevalt ei ole Eestis rahvuseid võrreldes suitsidaalse käitumise riskitegureid piisavalt uuritud. Samuti ei leidnud autor materjali suitsidaalsetele kinnipeetavatele keskendunud uuringute kohta Eestis.

Aastatel 1991-1999 kasvas oluliselt Eestis elavate venelaste sooritatud suitsiidide arv (Värnik jt. 2006). Nähtus võib olla seletatav sellega, et venelaste staatus Eestis muutus domineerivalt positsioonilt vähemusrahvuslasteks ning nende ühiskonda integreerituse tase langes oluliselt. On aga võimalik, et osa vene rahvusest isikud ei ole siiani üle võtnud Eesti sotsiaal-kultuurilisi norme ning väärtusi ning sellest tulenevalt esineb toimetulekuraskusi, mis teatud riskide koosmõjul võib mõjutada inimest suitsidaalselt käituma. Sama olukord võib ilmned ka Eesti vanglates, kus pisut üle poole kinni peetavatest isikutest on vene rahvusest (Justiitsministeerium 2008:39). On võimalik, et tulenevalt ebapiisavast kuuluvustundest ühiskonda on vene rahvusest isikutel probleeme suhtlemisel eestlastega. Eesti kinnipidamisasutustest võib venelaste seas olla rohkem ka neid, kel puuduvad lähedased inimesed väljaspool vanglat või suhtlemine nendega on raskendatud. Samuti võib Eesti vanglates keele tõttu venelastel esineda rohkem probleeme suhtluses vangla personaliga ning sellest tulenevalt võib nende puhul olla raskendatud näiteks oma soovide väljendamine, mis on aga vajalik inimväärika kohtlemise tagamise seisukohalt. Kõik see koosmõjul veel mõne riskiga nagu halb tervis või ainesõltuvus võib mõjutada inimest suitsidaalselt käituma.

Lähtuvalt eeltoodust ja autori isiklikust huvist antud teema vastu ongi käesoleva uurimustöö eesmärk uurida suitsidaalse käitumise riskitegureid Eesti kinnipidamisasutustes võrreldes eelkõige omavahel eestlasi ja venelasi. Kuna valimi hulka sattusid ka muulased ning autor ei pidanud vajalikuks nende eemaldamist antud uurimusest, on töö eesmärgiks anda lühiülevaade suitsidaalse käitumise riskiteguritest ka teiste rahvuste lõikes. Autor soovib teada, kas Eesti kinnipidamisasutustes esineb võimalikke suitsiidide vallandajaid rohkem, eestlaste, venelaste või muulaste seas või on need tegurid rahvuste lõikes samad. Töö autor on püstitanud

hüpoteesi: Eesti vanglates on risk sooritada suitsiidid vene rahvusest süüdimõistetute või vahistatute puhul suurem kui eesti rahvusest süüdimõistetute või vahistatute puhul.

Töö autor kogus täiendavaid andmeid ka justiitsministeeriumist Eesti kinnipidamisasutustes varasematel aastatel sooritatud suitsiidide kohta. Autoril ei õnnestunud saada usaldusväärset infot enne 2002 aastat Eesti Vanglasüsteemis sooritatud suitsiidide kohta. Vastav info ei olnud kättesaadav ka vanglate arhiivist. Seega justiitsministeeriumi abiga kogus autor suitsiidide statistika Eesti Vanglasüsteemis aastatetest 2002-2010 ning töötles info ülevaatlilisele joonisele.

Uurimuse läbiviimisel aitasid kaasa Viru Vangla järelevalveosakond ja sotsiaalosakond, Murru Vangla järelevalveosakond ja vangistusosakond ning Tallinna Vangla vangistusosakond. Lisaandmeid aitas koguda justiitsministeerium.

2.1. Uurimuse metodoloogia, korraldamine ja valim

Uurimuse meetodina kasutas autor ankeetküsitlust, kuna valimi hulk on üsna suur ning lõputöö eesmärgi saavutamise seisukohalt on eelkõige rõhk kvantitatiivsel uurimismeetodil (vt Lisa 1). Küsitluses on kokku 49 küsimust, millest 48 kinnised küsimused ehk valikvastused olid ette antud. Ankeedis on ka selliseid küsimusi, kus lisaks valikvastusele esitatakse ka avatud küsimus. Sellised küsimused muutsid andmete töötlemise küll keerulisemaks, kuid olid lõputöö eesmärgi seisukohalt olulised. Ankeedi koostas autor nii eesti kui vene keeles.

Autor on teadlik ka ankeedi võimalikest puudustest. Üheks selliseks miinuseks on kadu ehk vastamata jäänud küsimuste hulk, mis võib vahel üsnagi suureks kujuneda ning mõjutab seega tulemusi. Samuti ei saa uurija kontrollida kui võrd on vastajad küsitlust tõsiselt võtnud ning kas nad on oma vastustes ausad. Samuti ei saa tagada, et vastajad on kõigist küsimustest aru saanud nii nagu uurija, mis võib samuti uuringu tulemit mõjutada (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007: 182).

Antud töö autor arvab aga, et absoluutset usaldusväärust ei ole ühegi uurimismeetodi puhul. Alati jääb võimalus, et respondent ei ole oma vastustes aus või põhjalik. Võimalikult suure usaldusmääraga tulemi saamiseks viidi teatud osa uurimusest siiski läbi järelevaatajate silme all. Kõikide uurimuses osalenud rühmade seas ei olnud see aga võimalik.

Ankeetküsitluse töötlemisel arvestas uurija, et valikvastustega küsimusi on kergem arvutiga töödelda ning need aitavad vastajale asju meenutada, mis muudab täitmise lihtsamaks. Antud ankeedi töötlemise muutis mõnevõrra keerulisemaks küll asjaolu, et valikvastustega küsimuste seas oli ka struktureeritud küsimuse ja avatud küsimuse vahevorme, kuid uurimuse läbiviimise seisukohalt oli see oluline. Ankeedi koostamisel lähtus uurija põhimõtetest, mis peaksid olema vastaja seisukohalt olulised. Näiteks tõi autor lihtsamad küsimused algusesse, mis ei tekita vastajas kohe küsitluse suhtes vastumeelsust. Taustaandmeid puudutavad küsimused jäeti lõppu, sest teatud juhtudel on need vastajate jaoks tundlik teema (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007: 186-190).

Ankeedi küsimused keskendusid teguritele, mis on varasemalt hinnatud kui võimalikud suitsidaalse käitumise vallandajad. Küsimuste plokid puudutavad nii kinnipeetavate tervist, sotsiaaldemograafilist tausta, alkoholi- ja narkootikumide kasutamist, suhteid lähedaste ja kaasvangidega, mis on kõik võimaliku suitsidaalse käitumise hindamise seisukohalt olulised. Kuna uuringu läbiviija arvas, et rahvusel on oluline roll kinnipeetavate suitsidaalsel käitumisel ning mitte-eestlaste seas on ehk rohkem neid, kel puuduvad kontaktid lähedastega või esineb keele tõttu probleeme vanglas suhtlemisel, keskendus plokk küsimusi ka sellele temale.

Ankeetküsitlus viidi läbi kolmes Eesti vanglas: Viru, Murru ja Tallinn. Küsitlus viidi läbi viies osas. Neli rühma vastajatest olid meessoost süüdimõistetud sõltumata vanusest või karistusajaja pikkusest, üks rühm moodustas meessoost eeluuritava staatusega inimesed. Kõikide vastajate seas olid eesti, vene ja muudest rahvustest isikuid, kuid kuna muulaste hulk uuringus oli väike, keskenduti eelkõige eestlaste ja venelaste võrdlevale uuringule. Uuringust eemaldati ankeedid, kus vastaja oli ilmselge ironiaga küsitluse suhtunud ning tema esitatud andmete usaldusväärus oli liigselt kaheldav. Samuti eemaldati uurimusest ankeedid, kus valdav enamus küsimusi olid jäetud vastamata ning ei võimaldanud andmete töötlemist. Kokku sai

autor uurimusest töötlemiskõlblikke täidetud ankeete 184. Eeluuritavatest vastajaid oli antud uurimuses kokku 62, neist 28 eestlased, 30 venelased ja 4 muulased. Süüdimõistetutest osales küsitluses kokku 124 isikut, kellest 63 eestlasi, 54 venelasi ning 7 teistest rahvustest isikuid. Muulaste seas olid 3 ukrainlast, 2 valgevenelast, 1 grusiin, 1 tatarlane, 1 juut, 1 soomlane, 1 itaallane ja 1 lätlane.

Viru vanglas viidi esimene küsitlus läbi ajavahemikul 11.01.2010.-14.01.2010. järelevalveosakonna abiga, kes jagas kinnipeetavatele ankeedid kambrisse täitmiseks. Täiendav uuring viidi Viru Vanglas läbi 26.01.2010. Sotsiaalosakond jagas ankeedid kinnipeetavatele ja jälgis nende täitmist klassiruumides. Kokku saadi Viru Vanglast töötlemiskõlblikke ankeete 53.

Murru Vanglas viidi ankeetküsitlus läbi 28.01.2010. Töö autor jagas küsimustikud ise laiali ja selgitas uurimuse eesmärgi ja muid vajalikke asjaolusid, nagu vastajate anonüümsuse tagamist. Küsitlus viidi läbi sotsiaalosakonnas, selleks eraldatud ruumis, kuhu järelevalveosakond kinnipeetavaid 8 kaupa saatis. Küsimustiku täitmine võttis aega umbes 10-30 minutit. Kinnipeetavad saadeti tagasi eluosakonda ühtses rühmas, vaid ühel juhul jäeti kinnipeetav küsimustikku täitma tervelt kahele grupile määratud ajaks. Viimane küsitlus viidi läbi ühe vangistushoone sotsiaalruumis. Uurimuse läbiviimine Murru Vanglas algas kell 8:30 ja lõppes kell 14:00. Murru Vanglast saadi 36 täidetud ankeeti.

Tallinna Vanglas viidi esimene ankeetküsitlus läbi eeluuritavate seas ajavahemikul 16.02.2010-22.02.2010. Inspektor-kontaktisikud jagasid ankeedid kinni peetavatele isikutele kambrisse täitmiseks. Tallinna Vangla esimesest küsitlusest saadi 62 täidetud ankeeti.

Tallinna Vanglas süüdimõistetutele suunatud ankeetküsimustik viidi läbi 03.03.2010-05.03.2010. Taas olid uurimuse läbiviimisel abiks inspektor-kontaktisikud, kes kinnipeetavatele ankeete kambrisse täitmiseks andsid. Osaliselt jagas ankeete kätte ka uurimuse läbiviija ise, seletades vajadusel olulisemaid aspekte. Tallinna Vangla teisest küsitlusest saadi 31 ankeeti.

Käesoleva töö autor kasutas andmete töötlemisel, arvutamistel ja tabelite, jooniste koostamisel arvutiprogrammi Microsoft Excel. Ankeetküsitluse materjali töötlemisel sisestas autor kõik saadud andmed vanglate lõikes eraldi välja, et vajadusel oleks võimalik andmeid kontrollida. Ka vastanute protsendid rahvuste lõikes arvutati välja nii kõikides vanglates kokku kui ka iga vangla kohta eraldi. Kuna eeluuritavaid on süüdimõistetutest täiesti erinev grupp, käsitleb autor nende vastuseid eraldi. Seega toob autor antud töö hüpoteesi kontrollimiseks esialgu küsitluse tulemused välja lahutades vaid vahistatud süüdimõistetutest. Kuna muulaste osakaal antud uuringus oli väike, kokku 11 isikut, ei ole võimalik tulemist kindlaid järeldusi teha. Samas esines juba väikese valimi muulaste seas mitmeid enesehävitusliku käitumise hindamisel olulisi riske ning autor kajastab neid andmeid ka uurimuse tulemustes. Esmajoones keskendub autor tulemustes siiski eestlaste ja venelaste vastustele ning toob muulased välja pisteliselt.

Küsitluse tulem keskendub eelkõige kvantitatiivsele analüüsile, millest nähtub milline on hetkeolukord Eesti vanglates ja kui palju esineb kinnipeetavate seas tegureid, mis on suitsidaalse käitumise seisukohalt olulised. Samuti keskendub uurimus rahvuste võrdlemisele, et selgitada välja kas võimalikud riskid ka rahvuseti erinevad või mitte.

2.2. Ankeetküsitluse tulemused

2.2.1. Eeluuritavate suitsidaalse käitumise riskitegurid

Süüdimõistetutega võrreldes on eeluuritavad erinev kontingent. Eeluuritavate suhtes kehtivad teistsugused tingimused. Samuti on nende seas rohkem neid, kelle tulevik on ebaselge, kuna jõustumata on kohtuotsus. Kõik see võib mõjutada inimest ka suitsidaalse käitumise seisukohalt.

2.2.1.1 Eeluuritavate suhted lähedaste, kaasvangide ja vangla personaliga

Varasemates uuringutes on leitud, et suhetel on väga oluline roll suitsidaalsele käitumise seisukohalt. Sellest tulenevalt küsitleti ka Eesti kinnipidamisasutustes isikutelt nende lähisuhete kohta.

Küsimusele, kuidas hindate oma suhteid lähedastega vastasid eeluuritavatest eestlaste seast 4%, et suhted on halvad, venelaste seas oli sama näitaja 10%. Eestlastest 7% vastas, et ei suhtlegi lähedastega, samas kui venelaste seas oli antud näitaja 0%. Lähedased puudusid 4% eestlastest ja taaskord 0% venelastest. Muulaste seast ei suhelnud lähedastega 25%. Eeluuritavatest oli eestlaste seas kontaktide vaegus suurem kui venelaste puhul.

Küsimusele, kuidas hindate oma suhteid kambrikaaslastega, vastas vahistatud eestlastest 4%, et suhted on väga halvad, samas kui venelaste seas oli näitaja 0%. Muulaste seast suhteid halvaks või väga halvaks ükski vastanu ei tunnistanud. Ka probleeme kambrikaaslastega suhtlemisel esines eestlaste seas suuremal määral. Probleemide esinemine sagedusel mõnikord oli eestlastest 21% ja venelastest 13%. Sagedased probleemid jagunesid mõlema rahvuse seas võrdselt. Eestlastest 4% hulgas kambrikaaslane puudus. Muulaste seas tunnistati sagedaste probleemide esinemist 25%.

Eeluuritavatest eestlaste seas oli suhtumine vangla personali oluliselt positiivsem kui venelaste seas. Vangla personali suhtusid lugupidamisega eeluuritavatest eestlased 36%, venelastest vaid 7%. Ilma igasuguse lugupidamiseta suhtus personali 11% eestlastest ja tervelt 37% venelastest. Muulaste seast suhtusid 100% vastanud keskmise lugupidamisega. Küsimusele, kuidas vangla personal Teie arvates Teisse suhtub olid vahistatud eestlased taas oluliselt optimistlikumad. Eestlastest 14% leidis, et personal suhtub neisse lugupidavalt, venelaste seas oli näitaja 0%. Eestlaste seas arvati 14% hulgas, et kinnipidamisasutuse personal suhtub neisse ilma igasuguse lugupidamiseta, venelaste seas oli näitaja koguni 47%.

Probleemide esinemist suhtluses personaliga oli vahistatud eestlaste seas oluliselt vähem kui venelaste seas. Eestlastest 21% ja venelastest vaid 7% vastasid, et probleeme ei ole esinenud. Muulaste seas esinesid probleemid 100% puhul, millest keelelisi probleeme 25% seas. Eestlastest esines keelelisi probleeme 53% seas ja venelastest koguni 100% hulgas.

2.2.1.2 Eeluuritavate lootusetunne, meeleheide, masendus ja paanika

Ohtlikult tugevat lootusetust ja negatiivset suhtumist tulevikku tunnistas eeluuritavatest eestlastest tervelt 7%, samas kui venelaste ja muulaste seas oli sama näitaja 0%. Eeluuritavatest tuleviku suhtes ebakindlaid oli eestlaste ja venelaste võrdluses üsna samaväärselt (E 32% ja V 33%)¹. Muulaste seas oli näitaja 50%.

Vahistatud eestlased kogesid meeleheidet kinnipidamisasutuses oluliselt suuremal määral kui venelased. Eestlastest 61% tunnistasid meeleheite esinemist, samal ajal kui venelaste seas oli näitaja 47%. Sagedast meeleheite tundmist oli kogunud eestlastest 21% ja venelastest 17%. Meeleheidet igapäevaselt olid eestlastest samuti tundnud suurem hulk (E 7% ja V 3%). Muulastest oli meeleheidet vanglas kogunud 25% harva ja 25% sageli.

Vanglas viibimise jooksul ei olnud masendust tundnud vaid 7% vahistatud eestlastest. Venelaste seas oli tulemus positiivsem, neist 17% ei olnud vangistuse jooksul masendust kogunud. Ka sagedast masendustunnet tunnistas koguni 36% eestlastest, samal ajal kui venelaste seas oli antud näitaja vaid 7%. Igapäevast masendust koges eestlastest 14% ning venelastest 3%. Vahistatud muulased tundsid masendust 75% mõnikord ja 25% sageli.

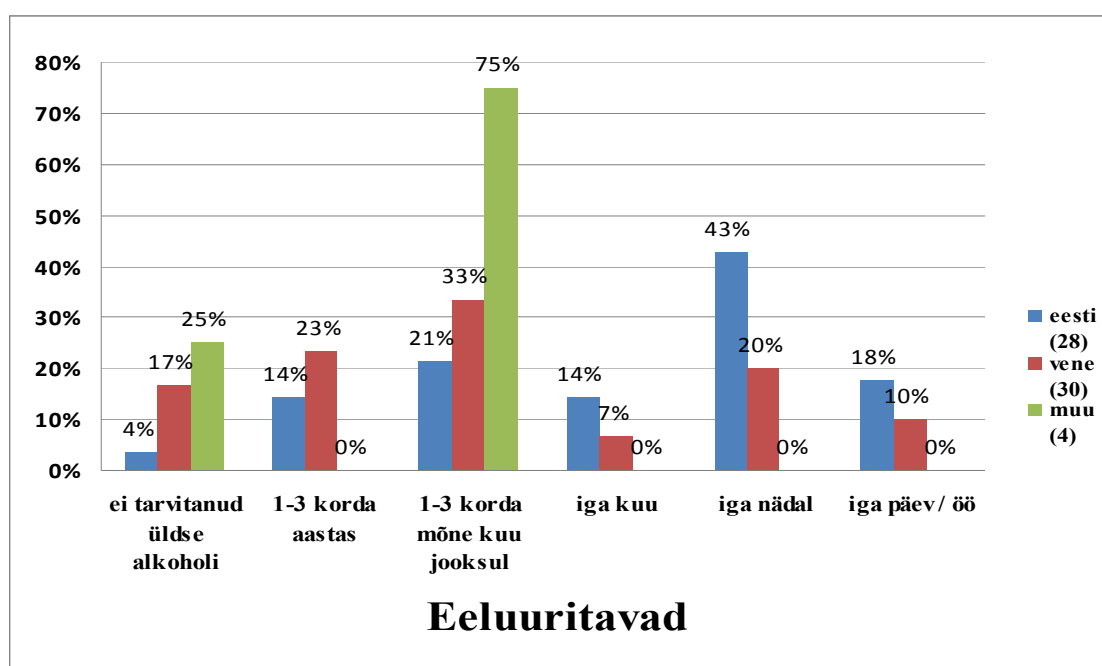
Vahistatute seas esines paanikat venelaste seas suuremal määral kui eestlaste seas. Kui eestlastest ei olnud paanikat tundnud 61% vastanute hulgas, siis venelaste seas oli see näitaja 40%. Samas sagedast paanikat esines vahistatud eestlaste seas märkimisväärselt rohkem, tervelt 14% hulgas. Venelaste seas oli see näitaja 0%. Eeluuritavatest venelastest tundis aga paanikat igapäevaselt 3% vastanutest, eestlased samal skaalal tunnet ei kogunud. Muulastest

¹ E-eestlane, V-venelane.

eeluuritavad ei kogenud paanikat üldse 50% vastanutest, 25% neist oli paanikat tundnud harva ja 25% üksikutel kordadel.

2.2.1.3. Eeluuritavate tervis, alkoholi- ja narkootikumide tarbimine

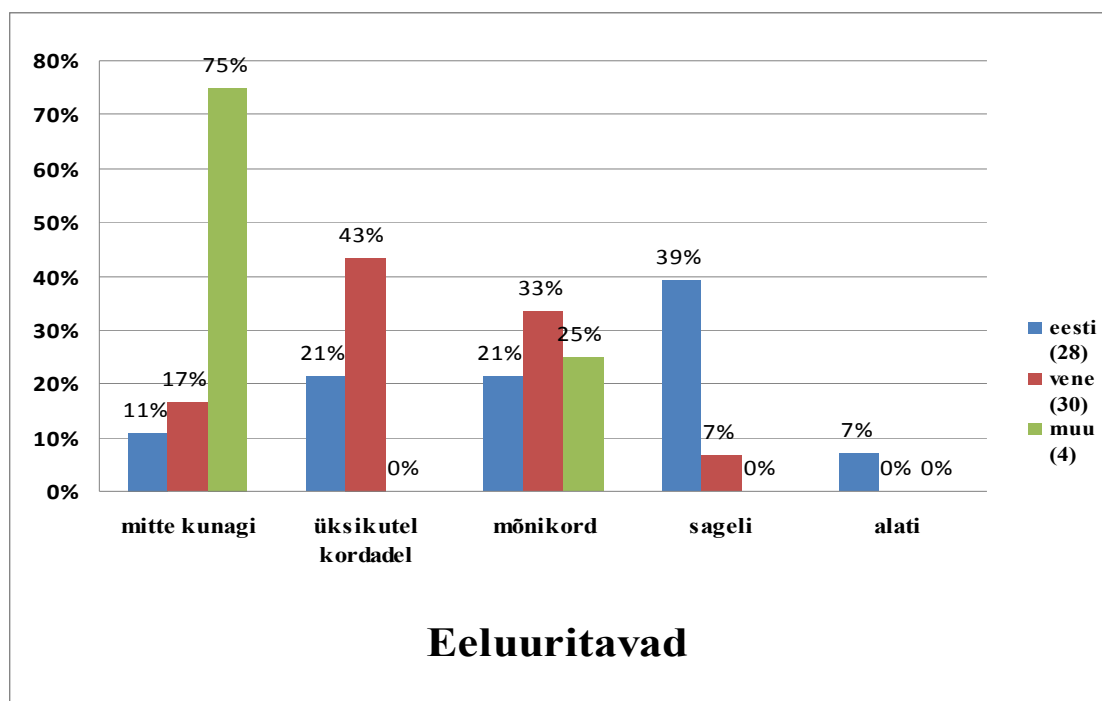
Väga halva tervisliku seisundiga olid eeluuritavatest vaid venelased (3%). Halb tervislik seisund jaotus eestlaste ja venelaste seas võrdselt (E 14% ja V 13%), muulaste seas oli näitaja 25%.

Joonis 1. Alkoholi tarvitamise sagedus eeluuritavate seas rahvuste lõikes

Nagu selgub Jooniselt 1, ei tarvitanud eeluuritavatest eestlastest vabaduses alkoholi vaid 4% vastanutest, samal ajal kui venelaste seas oli see näitaja tervelt 17%. Iganädalast alkoholi tarbimist tunnistas eeluuritavatest eestlastest koguni 43%, samal ajal kui venelaste seas oli antud näitaja vaid 20%. Igapäevaste alkoholi tarvitajate hulk oli eeluuritavatest eestlaste puhul võrreldes venelastega samuti oluliselt suurem (E 18% ja V 10%). Alkoholi tarvitamisel end purju jõid eestlastest samuti suurem hulk vastajaid kui venelastest (vt Joonis 2.). Vahistatud eestlastest jõid end sageli purju tervelt 39% eestlastest, venelaste seas oli see näitaja vaid 7%.

Eestlaste seas jõid end alati purju tervelt 7% vastanutest, venelaste seas oli näitaja 0%. Vahistatud eestlaste seas oli pidevate alkoholitartvitajate hulk võrreldes venelastega peaaegu poole võrra suurem. Eeluuritavatest muulaste seas ohtlikku alkoholikäitumist ei esinenud. Võib öelda, et alkoholitartvitamine eestlaste seas oli lausa niivõrd suur, et seda võib nimetada ennasthävitatavaks.

Joonis 2. Alkoholi tartvitamisel end purju joonud sageduse määr eeluuritavate seas

Narkootikumide regulaarset kasutamist esines eestlaste seas vähem kui venelaste seas. Sageli tartvitasid vabaduses narkootikume eeluuritavatest eestlastest 11% ja venelastest 17%. Ka igapäevaseid ainetartbijaid oli eestlaste seas oluliselt vähem (E 7% ja V 17%). Eeluuritavatest muulaste seas pidevat ainetartvitamist ei esinenud.

2.2.1.4. Eeluuritavate suitsiidimõtted ja tahtlikud enesevigastused

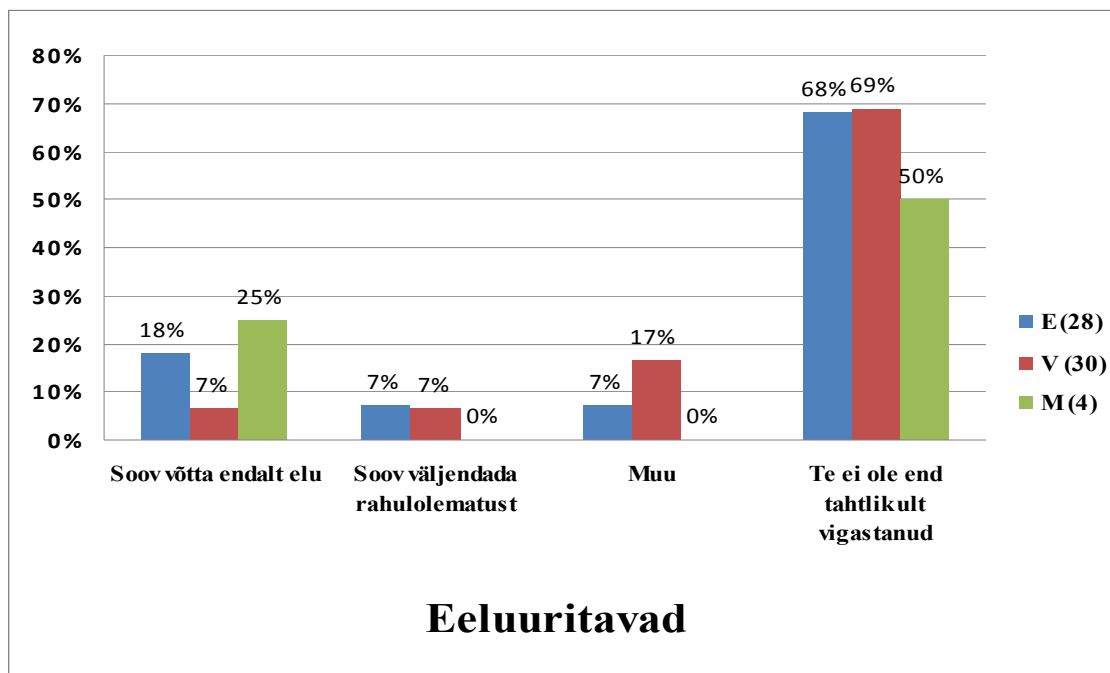
Vahistatute seas esines enesetapumõtteid vabaduses eestlasi ja venelasi võrreldes üsna võrdselt (E 36% ja V 33%). Jaotus suitsiidimõtete esinemise tiheduse skaalal oli aga mõnevõrra erinev.

Üksikutel kordadel oli kogunud suitsiidimõtteid vabaduses eestlastest 18% ja venelastest 23%. Mõnikord olid enesetapumõtteid väljaspool vanglat kogunud 14% eestlastest ja 3% venelastest. Sagedasi suitsiidimõtteid vabaduses oli vahistatud eestlaste seas mõnevõrra vähem (E 4% ja V 7%). Eeluuritavatest muulaste seas tunnistas suitsiidimõtete kogemist vabaduses 25%.

Kinnipidamisasutuses mõeldud suitsiidimõtteid vahistatud eestlaste seas esines 32% hulgas. Seejuures on oluline mainida, et suitsiidimõtete esinemissagedus eestlaste hulgas oli võrreldes vabadusega tihedam. Huvitava asjaoluna nähtub uurimusest, et venelastest olid suitsiidimõtteid kogunud rohkem vabaduses kui kinnipidamisasutuses viibides. Kui neist enesetapumõtete kogemist vabaduses tunnistas 33%, siis kinnipidamisasutuses oli sama näitaja vaid 20%. Nähtust võib muidugi selgitada asjaolu, et eeluuritavate puhul võib vangistuses viibimise aeg olnud olla niivõrd lühike ja segane, et enesetapumõtteid ei ole veel kogeda jõutud. Samas on võimalik ka aja jooksul enesehävituslikest mõtetest üle saada, mis on vägagi positiivne nähtus.

Vahistatud eestlased kogesid suitsiidimõtteid vanglas suuremal hulgal ja sagedamini kui venelased. Suitsiidimõtete esinemist üksikutel kordadel kinnipidamisasutuses tunnistas 18% eestlastest ja 3% venelastest. Mõnikord esinesid enesetapumõtted 10% venelastest, samas kui siin oli eestlaste seas vastavaks näitajaks 0%. Sagedaste suitsiidimõtete olemasolu tunnistasid 17% eestlastest, venelaste seas oli näitaja 7%. Vahistatud muulaste seast koges enesetapumõtteid nii vabaduses kui kinnipidamisasutuses 25% esinemissagedusel mõnikord.

Vahistatud eestlastest tunnistas tahtlikku vigastamist vabaduses 25% vastanutest, kellest 21% olid tekitanud tahtliku enesevigastuse üksikutel kordadel ning 4% mõnikord. Vahistatud venelaste seas olid end vabaduses tahtlikult vigastanud 23% vastanutest ning olid seda teinud üksikutel kordadel. Eeluuritavatest muulastest oli end tahtlikult vabaduses vigastanud 25%. Kinnipidamisasutuses tahtliku vigastamise olid sooritanud 15% eestlastest, jaotatult skaalal 4% üksikutel kordadel, 7% mõnikord ja 4% sageli. Venelaste seas olid tahtliku vigastamise sooritanud 17% vastanutest ning teinud seda kõik üksikutel kordadel. Muulastest 50% olid end tahtlikult vigastanud samuti üksikutel kordadel.

Joonis 3. Tahtliku vigastamise eesmärk eeluuritavate seas

Jooniselt 3 selgub, et vahistatud eestlaste ja venelaste seas oldi end kas vabaduses või kinnipidamisasutuses tahtlikult vigastanud võrdne arv vastajaid. Muulastest oli end tahtlikult vigastanud 50% (ehk 2 inimest), kellest 1 jättis vigastamise eesmärgi välja toomata. Nagu diagrammist nähtub, vastas eeluuritavatest eestlastest 18%, et nende poolt sooritatud tahtliku vigastamise eesmärk oli soov endalt elu võtta. Võrreldes venelastega on see näitaja oluliselt kõrgem. Tahtliku vigastamise eesmärki sooviga väljendada rahulolematust esines nii eestlastest kui venelastest vahistatute seas 7%. Tahtliku vigastamise eesmärgina muu märkisid eestlastest 7% ja venelastest 17%. Vahistatutest eestlaste enesevigastuse eesmärgid on tsiteerides kinni peetavaid isikuid järgmised:

- „Paanika, ärevushood.“
- „Et lihtsalt jätta endasse arm, mälestuseks või nii, nooruse lollus.“

Eeluuritavatest venelaste seast 7%, märkisid tahtlikuks enesevigastuseks küll valiku muu, kuid jätsid oma vastuse põhjendamata. Eeluuritavatest venelastest 10% teadliku enesevigastuse eesmärgid olid tsiteerides kinni peetavaid isikuid järgmised:

- „*Protestiks!*“
- „*Administratsioon ignoreerib minu probleeme.*“
- „*Ei taha rääkida.*“

Kuigi eestlastest ja venelastest oli tahtliku vigastuse sooritanud üsna võrdne arv vastajaid (E 32% ja V 31%), oli tegevuse eesmärk rahvuste lõikes siiski erinev. Enesevigastust, mille eesmärk on endalt elu võtta, võib käsitleda juba suitsiidikatsena. Enesetapukatse sooritamine on aga suitsidaalse käitumise hindamise seisukohalt äärmiselt suur risk, mis näitab, et vahistatutest 18% eestlastest ja 7% venelastest kuuluvad kõrgeimasse riskirühma.

2.2.2. Süüdimõistetute suitsidaalse käitumise riskitegurid

2.2.2.1. Süüdimõistetute suhted lähedaste, kaasvangide ja vangla personaliga

Süüdimõistetutest hindas suhted lähedastega halvaks eestlastest 2% ja venelastest 4%. Sama jaotuste määr esines eestlaste ja venelaste puhul ka väga halbade suhete ja lähedaste puudumise osas. Lähedastega ei suhelnud eestlastest 8% ja venelastest 4%. Muulastest suhted halvaks hindas 14% ja lähedased puudusid 14% hulgas. Eestlasi ja venelasi võrreldes esines suhtlemisvaegust lähedastega üsna võrdsel määral.

Probleeme suhtlemisel kaasvangidega kogesid eestlased enam kui venelased. Sagedasi ja igapäevaseid probleeme tunnistasid eestlaste seas 7%, venelastest 0% ja muulastest 0%.

Suhted personaliga süüdimõistetute seas olid sarnased eeluuritavatele (vt 2.2.1.1. Eeluuritavate suhted lähedaste, kaasvangide ja vangla personaliga). Taas olid eestlased personali oluliselt positiivsemalt meelestatud kui venelased. Muulastest valdav osa suhtus personali keskmise lugupidamisega, 14% ilma igasuguse lugupidamiseta ja 14% väga lugupidavalt. Probleeme oli esinenud suhtlusel personaliga venelaste seas võrreldes teiste rahvustega mõnevõrra rohkem. Süüdimõistetud eestlastest oldi kogetud probleeme 79% seas, samas kui venelaste seas oli

näitaja 85%. Muulastest oli probleeme kogunud 73%. Keelelisi probleeme olid süüdimõistetud eestlased kogunud 54% ja venelased 67%. Muulaste seas oli keeleliste probleemide esinemine kõige suurem, tervelt 73%.

2.2.2.2. Süüdimõistetute lootusetusetunne, meeleheide, masendus ja paanika

Süüdimõistetute seas jaotus sügav lootusetusetunne eestlaste ja venelaste seas võrdselt (E 3% ja V 4%). Ebakindlustunnet koges eestlastest vaid 6%, samal ajal kui venelaste seas oli näitaja koguni 26%. Süüdimõistetud muulased suhtumist tulevikku ebakindlaks või lootusetuks ei hinnanud. Süüdimõistetute seas esines ebakindlust venelaste seas oluliselt rohkem.

Süüdimõistetutest oli eestlastest meeleheidet kogunud 70% vastanutest ja venelastest 82%. Võrreldes eestlastega oli venelaste seas oluliselt rohkem neid, kel esines meeleheidet mõnikord ja sageli. Eestlastest valdav osa tundsid meeleheidet harva. Igapäevase meeleheite tundmine oli eestlaste ja venelaste seas võrdne (3% ja 2%). Muulaste seas kogeti meeleheidet 72% hulgas ja seda sagedustel mõnikord ja sageli.

Süüdimõistetud eestlastest oli vangistuses viibimise jooksul masendust tundnud 95% hulgas, venelaste seas oli see näitaja 85%. Sagedusskaalal jagunes masenduse tundmine kinnipidamisasutuses eestlaste ja venelaste seas üsna võrdselt. Igapäevast masendust tundsid eestlased ja venelased samuti üsna võrdväärselt (E 8% ja V 7%). Süüdimõistetud muulaste seas jagunes masendusetunne üsna võrdselt üle skaala, igapäevast masendust nende seas ei tunnistanud.

Nagu eeluuritavate puhulgi, esines ka süüdimõistetute seas paanikat eestlaste seas harvemini kui venelaste seas. Eestlastest 62% ei olnud paanikat vanglas kogunud, venelaste seas oli sama näitaja 46% vastanutest. Muulaste seas ei esinenud paanikat 71% seas. Igapäevast paanikat ei olnud kogunud ükski vastaja. Kokkuvõtvalt oli süüdimõistetutest paanikat vanglas kogunud kõige rohkem venelased.

2.2.2.3. Süüdimõistetute tervis, alkoholi- ja narkootikumide tarbimine

Süüdimõistetutest olid 5% eestlastest ja 2% venelastest väga halva tervisega. Halvaks hindas oma tervist eestlastest 6% ja venelastest 11%. Süüdimõistetutest muulaste seas halva või väga halva tervisliku seisundiga isikuid ei olnud.

Nagu eeluuritavate puhulgi, oli ka süüdimõistetute seas eestlaste seas vähem neid, kes vabaduses alkoholi üldse ei pruukinud. Eestlastest 6% ei tarvitanud vabaduses alkoholi, venelaste seas oli antud näitaja 11%. Vabaduses igapäevase alkoholi tarvitajaid oli süüdimõistetud eestlaste seas siiski vähem (E 17% ja V 26%). Igapäevaste alkoholi pruukijate seas oli eestlasi taaskord rohkem (10% ja 6%). Alkoholi tarvitamisel end sageli purju jõid taas eestlastest oluliselt suurem hulk (E 24% ja V 17%). Alati jõid end purju tervelt 14% eestlastest ning nagu vahistatute puhulgi oli venelaste seas see näitaja 0%. Süüdimõistetud muulastest ei olnud vabaduses alkoholi pruukinud 14%. Iganädalast alkoholitarvitamist esines muulastest 57% vastanutest, teiste muulaste seas regulaarset tarvitamist ei esinenud.

Süüdimõistetute seas oli vabaduses narkootikumide tarvitajate hulk võrreldes eeluuritavatega väiksem. Võrreldes eestlasi ja venelasi, oli narkootikumide tarvitanud isikute hulk venelaste seas suurem. Ka sageli ja igapäevaselt tarvitasid narkootikumide eestlased harvemini kui venelased. Süüdimõistetud muulaste seas oli sagedasi narkootikumide tarvitajaid 29%.

2.2.2.4. Süüdimõistetute suitsiidimõtted ja tahtlikud enesevigastused

Süüdimõistetute seas oli vabaduses enesetapumõtteid mõelnud 16% eestlastest ja 20% venelastest. Üksikutel kordadel esines suitsiidimõtteid eestlaste seas 8% ja venelaste seas 11%. Mõnikord olid enesetapumõtteid mõelnud eestlased 6% ja venelased 7%. Sagedasi vabaduses esinevaid enesetapumõtete olemasolu tunnistasid nii süüdimõistetutest eestlased kui venelased mõlemad 2%. Muulastest oli vabaduses olles enesetapumõtteid mõelnud 14% mõnikord ja 14% sageli.

Süüdimõistetutest esines enesetapumõtteid kinnipidamisasutuses eestlaste seas 24%, mida on 8% võrra rohkem kui eestlastel vabaduses esinenud suitsiidimõtteid. Süüdimõistetud venelaste seas taolist negatiivset arengut ei täheldatud. Nagu vabaduseski, koges suitsiidimõtteid ka kinnipidamisasutuses venelastest 20%. Süüdimõistetud muulaste seas suitsiidimõtete esinemine kinnipidamisasutuses võrreldes vabadusega ei erinenud.

Vabaduses enesevigastuse sooritamist tunnistasid süüdimõistetutest 8% eestlastest ja tervelt 21% venelastest. Neist üksikutel kordadel end vigastanud oli eestlastest 6% ja venelastest 13%. Tahtliku vigastamise olid mõnikord sooritanud 2% eestlastest ja 9% venelastest. Võib järeldada, et tahtlikku vigastamist vabaduses esines venelaste seas oluliselt rohkem kui eestlaste seas. Süüdimõistetud muulastest oli end vabaduses teadlikult vigastanud 14% ning teinud seda üksikutel kordadel.

Süüdimõistetud eestlaste seast tunnistas enesevigastuse sooritamist kinnipidamisasutuses 18%. Vabaduses olid nad end tahtlikult vigastanud 10% vähemal määral. Süüdimõistetud venelaste seas esines tahtlikku vigastamist taas 21%. Võrreldes vabaduses sooritatud enesevigastustega, kasvas süüdimõistetud venelaste hulgas vaid vigastuste esinemissagedus. Üksikutel kordadel olid end vigastanud 13% eestlastest ja 17% venelastest. Mõnikord esines tahtlikku vigastamist eestlaste seas 3% ja venelaste seas 2%. Sagedasi enesevigastusi olid sooritanud eestlased ja venelased võrdselt (E 2% ja V 2%). Muulaste seast olid end tahtlikult vigastanud 14% üksikutel kordadel ja 14% mõnikord. Süüdimõistetud muulaste seas esines kinnipidamisasutuses võrreldes vabadusega enesevigastusi rohkem, millest võib järeldada, et sarnaselt eestlastega on toimunud muulaste seas negatiivne areng.

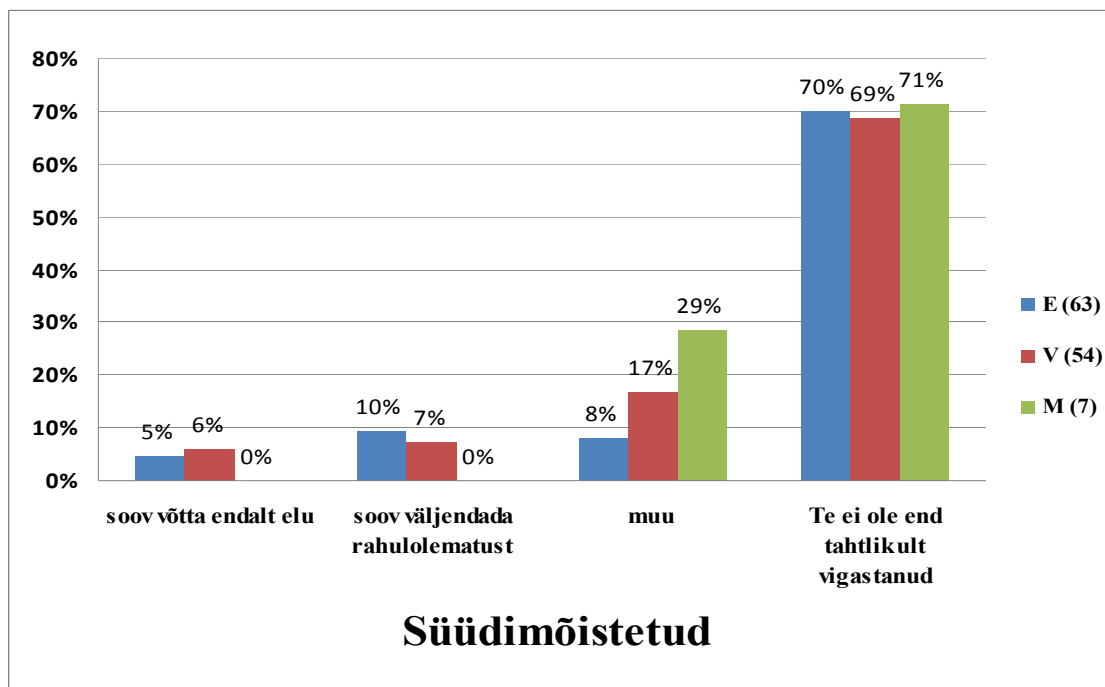
Nagu selgub joonis 4. (vt lk. 34) jaotusid vabaduses või kinnipidamisasutuses sooritatud tahtliku vigastamise eesmärgid süüdimõistetute seas rahvuste lõikes üsna võrdväärselt. Süüdimõistetud eestlastest 5% vastas, et oli end vigastanud eesmärgiga võtta endalt elu. Venelaste seas oli antud näitaja 6%. Siinkohal peab autor oluliseks mainida, et 2% venelastest, kes valis enesevigastuse eesmärgiks küll muu, kuid põhjendas seda siiski sooviga võtta endalt elu, lisati uurija poolt vastavasse valikusse. Kinnipeetava originaalvastuse lugemise võimaldamiseks tõi autor aga selle välja ka koos teiste enesevigastuse sooritanud venelaste

põhjendustega. Sooviga väljendada rahulolematust põhjendas oma tahtlikku vigastust 10% eestlastest ja 7% venelastest. Enesevigastuse eesmärgiks muu märkisid 8% eestlastest ja 17% venelastest. Süüdimõistetud muulastest valisid 29% vigastuse eesmärgiks muu, kuid ei täpsustanud oma vastust. Tsiteerides kinnipeetavaid, olid enesevigastuste eesmärgid eestlaste seas järgmised:

- *„Tekitada näoarmid, purjus, katus sõitis.“*
- *„Enese ravi.“*
- *„Ei soovi sellest rääkida.“*
- *„Eesmärk ühendab abinõu.“*
- *„Kuna julgeolek pani mind istuma sellise inimesega, kellega oleks mul väga vabalt tekkinud probleem ja kui ma soovisin julgeolekuga rääkida, siis nad keeldusid minu probleemi arutamast. Siis ei jäänud mul muud üle, et kui ainult tekitada kehalisi vigastusi, et mind kutsutaks vestlusele ja, et minu probleem saaks lahenduatud.“*

Tsiteerides kinnipeetavaid, olid tahtliku vigastamise eesmärgid süüdimõistetud venelaste seas järgmised:

- *„Et pöörataks tähelepanu ja saada abi.“*
- *„Kukkusin, lõikasin, purunes.“*
- *„Et nähtaks meie probleeme.“*
- *„Juhuslikkus.“*
- *„Soov väljuda elust ja mitte teada mingeid probleeme.“*
- *„Aru saada, et minul on õigus.“*
- *„Pidevad tülid naisega.“*
- *„Üks oli juhus ja teine tähelepanu tõmbamiseks, et saada abi.“*
- *„Nii oli vaja.“*

Joonis 4. Tahtliku vigastamise eesmärk süüdimõistetute seas

2.3. Analüüs ja järeldused

Eeluuritavatest nii eestlaste kui venelaste seas esines tahtlikku vigastamist kinnipidamisasutuses harvemini kui vabaduses. See võib olla tingitud sellest, et kinnipidamisasutuses viibitud aeg on olnud lühike ja enesevigastust ei ole jõutud sooritada. Samas on ka võimalik, et enesevigastamist võimaldavate vahendite kättesaadavus kinnipidamisasutuses on võrreldes vabadusega raskendatud ning sellest tulenevalt ei ole kinni peetav isik end vigastanud. Sellisel juhul on kinnipidamisasutus teinud head tööd ja taganud oma asukate turvalisuse, mis on enesetappude ennetamise seisukohalt äärmiselt oluline.

Eeluuritavate seas oli enesehävituslik käitumismuster eestlaste seas ohtlikum kui venelaste seas. Kinnipidamisasutuses olid neist suitsiidimõtteid vaaginud ja teinud seda sageli suurem hulk vastajaid kui venelaste puhul. Samuti oli eestlaste poolt sooritatud tahtlikke vigastamisi eesmärgiga võtta endalt elu võrreldes venelastega oluliselt rohkem. Lisaks suitsiidimõtetele ja

enesevigastustele esines vahistatud eestlaste seas ka rohkem lootusetustunnet, meeleheidet ja masendust ning nende alkoholikäitumine vabaduses oli võrreldes venelastega olnud oluliselt ennasthävitavam. Vahistatud venelased kogesid eestlastest mõnevõrra rohkem paanikat ning olid olnud regulaarsemad narkootikumide tarvitajad. Eestlaste seas esines rohkem ka toetavate kontaktide puudust väljaspool kinnipidamisasutust ning nende suhetes kaasvangidega esines rohkem probleeme. Autori oletus, mille kohaselt eeluuritavate seas on kontaktide vaegus venelaste seas suurem kui eestlaste hulgas, ei pidanud paika. Kirjeldamisel suhteid vangla personaliga oldi eeluuritavatest venelaste seas oluliselt negatiivsemad kui eestlaste hulgas. Sellest tulenevalt leidis teine autori oletus, mille kohaselt suhted vangla personaliga on venelaste seas halvemad, küll kinnitust, kuid ei pruugi olla väga suur risk isiku suitsidaalsele käitumisele kallutamisel. **Autori püstitatud hüpoteesi, mille kohaselt on nii eeluuritavatest kui süüdimõistetutest venelastest kinni peetavate isikute puhul risk sooritada suitsiid suurem, võib ümber lükata. Antud uurimusest nähtub, et Eesti kinnipidamiasutustes on eeluuritavatest eestlaste seas risk suitsidaalsele käitumisele suurem.** Tulemust võib seletada sellega, et eestlased on võrreldes venelastega intravertsemad, kinnisemad ning oma tundeid rohkem endale hoidvad, mis võibki avalduda agressiivsuse väljendamisega enda suhtes. Oletust kontrollis töö autor ka ankeetküsitluste tulemist, millest nähtubki, et eeluuritavatest eestlastest on ise end kirjeldanud kui kinnine, sissepoole elav tervelt 25% vastanutest, samas kui venelaste seast valis vastuse 10%. Samas venelased on ekstravertsemad, avatumad ning end väljapoole elavad. Nende puhul võib agressiivsus ilmned rohkem vägivallega teiste suhtes. Oletades, et see on nii võiks olla, võib arvata, et venelastest on suurem hulk olnud distsiplinaarkorras karistatud. Ka seda kontrollis töö autor ankeetküsitluse andmestiku statistikast, kust tõepoolest ilmneb, et vahistatud venelastesi on teistest eraldatud lukustatud kambrisse enam kui kahel korral suurem hulk kui eestlaste seas (E 11% ja V 27%). Fakt, et suurem hulk venelasi tunnistas paanika kogemist vanglas võib samuti olla seletatud eelneva oletusega. Lisaks ekstravertsusele, on võimalik, et venelased kirjeldavad oma tundeid lihtsalt enam äärmuslikumalt kui eestlased. Eestlaste jaoks võib tunduda paanika selge liialdusena ning sellest tulenevalt tunnistavad nad pigem meeleheite ja masenduse esinemist.

Durkheimi teooria kohaselt võib indiviidi mõjutada suitsidaalselt käituma nii liiga nõrk kui ka liiga tugev integreeritus ühiskonda (TPÜ 2001). Seega võib eestlaste suurem kalduvus suitsidaalsele käitumisele vahistatute seas olla seotud ka tugeva integreerituse tasemega Eesti ühiskonda. On võimalik, et võrreldes venelastega tunnevad eestlased läbi meedia suuremat sotsiaalset survet, mis kutsub neid üles oma kodumaal õiguskuulekalt käituma. Sellele lisandub ehk lähedaste surve, kes vajavad isikut näiteks perekonda ülal pidama. Antud ülessannetega mitte hakkama saades võibki kasvada lootusetuse, saamatuse ja masendusetunne. Sellele lisanduvad enese süüdistamine ja näiteks kartus peagi jõustuva kohtuotsuse ees võivadki mõjutada inimest suitsidaalselt käituma.

Samuti võib eestlaste suitsidaalsem käitumine olla tingitud nõrgemast integreerituse tasemest vangla keskkonda ehk subkultuuri. Eesti kinnipidamisasutustes karistust kandvatest isikutest valdav osa on vene rahvusest (Justiitsministeerium 2008:39). Seega ei pruugi eestlased venelastega võrdväärselt vangla subkultuuri sobituda. Nagu varem mainitud esines eestlaste seas ka rohkem probleeme suhtlemisel kaasvangidega, mis toetab antud oletust.

Eeluuritavatest muulaste hulk uuringus oli liiga väike (4 isikut) kindlate järelduste tegemiseks. Sellest väikesest valimist aga tervelt 50% (2 isikut) tunnistasid tahtlikku enesevigastust kinnipidamisasutuses, millest 1 oli eesmärgiga võtta endalt elu. Tulem näitab, et immigratsioon võib olla oluline suitsidaalse käitumise riskitegur Eesti kinnipidamisasutustes. Nähtus võib olla seletatav näiteks sellega, et immigrantidel ei ole väljaspool vanglat Eestis lähedasi, kes neid toetaks ning vangistuses viibimise kulgu suhtlemise teel leevendaks.

Süüdimõistetute seas oli eestlaste seas kinnipidamisasutuses kogetud suitsiidimõtteid ja enesevigastuste sooritusi rohkem kui vabaduses viibimise ajal. On tõenäoline, et teatud hulga süüdimõistetud eestlastele on vangistus negatiivselt mõjunud ning kallutanud neid suitsidaalsele käitumisele. Ka suhetes kaasvangidega esines probleeme rohkem eestlaste kui venelaste seas. On võimalik, et negatiivsed suhted vangla subkultuuris on mõjutanud süüdimõistetud eestlastele masendust tekitavalt. Süüdimõistetud venelaste seas sarnast tendentsi ei ilmnunud. Nii suitsiidimõtteid kui enesevigastusi esines venelaste seas võrreldes vabaduses ja kinnipidamisasutuses veedetud ajaga üsna võrdselt. Sellest järeldub, et mingi

hulk neist, kes kinnipidamisasutuses viibimise jooksul olid suitsiidimõtteid mõelnud või ennast vigastanud, olid seda teinud juba vabaduses. Suitsiidide ennetamise seisukohalt on aga oluline rakendada preventiivseid meetmeid kõigi end varem vigastanud isikute suhtes.

Nagu eeluuritavate puhulgi, esines ka süüdimõistetud eestlaste seas võrreldes venelastega rohkem masendust ning nende alkoholikäitumine vabaduses oli olnud oluliselt enesehävituslikum. Fakti on võimalik taas seletada sellega, et eestlased on loomuselt venelastega võrreldes sissepoole elavamad ning nende agressiivsus ilmneb rohkem kasvõi näiteks enesehävitusliku käitumise näol tarvitades ohtralt alkoholi. Suhtes lähedastega eestlaste ja venelaste seas olulisi erinevusi ei olnud. Valdavalt oli mõlema rahvuse esindajatel lähedasi väljaspool kinnipidamisasutust, kellega neile ka suhtlemine oli võimaldatud. Fakt näitab taas, et autori oletus, mille kohaselt venelased Eesti kinnipidamisasutustes kannatavad rohkem kontaktide vaeguse all, ei pidanud paika. Probleeme suhtluses vangla personaliga esines sarnaselt eeluuritavatega ka süüdimõistetud venelaste seas rohkem kui eestlaste seas. Võrreldes süüdimõistetud eestlastega esines venelaste seas suuremal määral paanikat ja meeleheidet ning tarvitati vabaduses olles võrreldes eestlastega rohkem narkootikume. Nähtus võib olla taas seletatud sellega, et vene rahvusest isikud on ehk emotsionaalsemad ja väljapoole elavamad ning elavad läbi ja ka kirjeldavad oma tundeid rohkem äärmuslikemate vastustega. Taas kontrollis antud töö autor oletust ankeetküsitluste tulemuste statistikast süüdimõistetute seas, millest selgubki, et ka süüdimõistetud venelased on end ise kirjeldanud kui avatud, väljapoole elavad oluliselt suurema hulga seas kui eestlased (E 18%, V 26%). Süüdimõistetud eestlased ongi end ise kinnistena iseloomustanud 32%, venelased vaid 13%. Samuti on süüdimõistetud venelastest end kirjeldanud ükskõiksetena tervelt 24%, eestlaste seas valiti sama vastust ainult 5% seas. On tõenäoline, et venelased on otsinud oma ükskõiksusest väljapääsuteeks enam narkootikumid ning eestlased on oma masendust „lahendanud“ alkoholiklaasi taga.

Arvestades eeltoodut, ei leidnud autori tõstatatud hüpotees, mille kohaselt on Eesti kinnipidamisasutustes süüdimõistetud venelaste seas oht suitsiidi sooritamisele suurem kinnitust. Uurimusest nähtub, et võrreldes süüdimõistetud eestlasi ja venelasi on risk sooritada suitsiid üsna võrdväärne, eestlaste seas ehk mõnevõrra suurem.

Ka süüdimõistetute seas ei olnud muulaste osakaal väga suur (7 isikut) ning sellest tulenevalt ei ole võimalik teha kindlaid järeldusi. Sellest väikesest valimist oli aga tervelt 29% (2 inimest), kes olid end kinnipidamisasutuses tahtlikult vigastanud. Neist 14% olid end teadlikult vigastanud juba vabaduses, kinnipidamisasutuses kasvas vigastuste määr 29%. Sellest järeldeb, et sarnaselt eestlastega oli ka süüdimõistetud muulaste seas toimunud suitsidaalse käitumise osas vangistuses viibimise jooksul negatiivne areng. Fakti võib seletada näiteks sellega, et 14% muulastest puudusid ka lähedased ja 14% olid suhted lähedastega halvad. Süüdimõistetud muulastest 14% vastas ka, et neil esineb igapäevaseid probleeme kaasvangidega suhtlemisel. Nagu varem mainitud, on kinnipidamisasutuste subkultuuris suhtel äärmiselt oluline roll. Kui muulasel ei ole näiteks vanglas kellegagi suhelda ning ka lähedased väljaspool kinnipidamisasutust puuduvad, võib isik langeda sügavasse depressiooni ja kalduda ennasthävitavale käitumisele. Ka antud küsitluste statistikast nähtub, et süüdimõistetud muulastest olid vanglas viibimise jooksul masendust kogunud sagedusel mõnikord ja sageli 43% seas ning meeleheidet 72% hulgas.

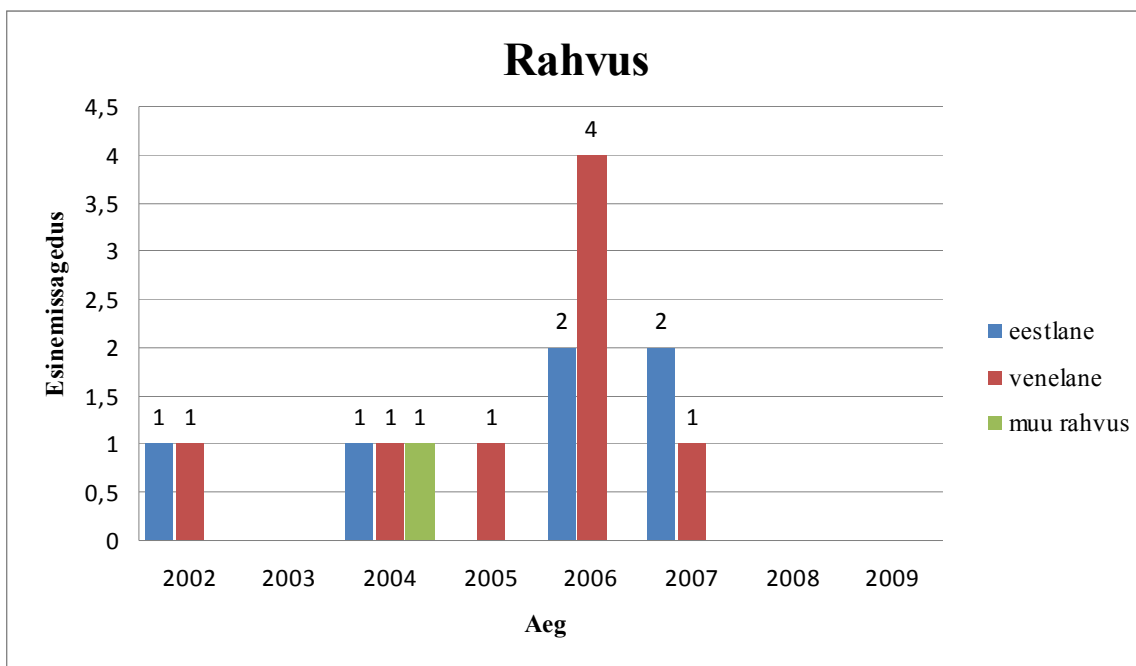
Uurimuses osalenud isikutest üsna suur hulk oli end tahtlikult vigastanud manipulatiivset eesmärgil. See aga ei tähenda, et vangla töötajad tohiksid neisse suhtude väiksema tähelepanelikkusega. Personal ei tohiks liialt muretseda selle üle, et ehk on võimalus, et kinni peetav isik kõigest manipuleerib ning suitsiidi ei soorita. Muidugi ei arva antud töö autor, et kinni peetavate isikute elu vanglas peaks olema nauditav või näiteks suitsiidiga ähvardamisel peaksid kõik nende soovid saama täidetud. Samas võib teatud juhtudel isikul olla tõepoolest probleeme, mis nõuab kohest sekkumist. Vastasel juhul võib olukord lõppeda kurvalt, halvimal juhul suitsiidikatse või sooritatud suitsiidiga. Arvestada tuleb ka asjaolu, et surmaga võib lõppeda ka enesevigastus, mis ei olnud algselt nii plaanitud. Seega tuleb kõikidesse end vigastavavatesse või suitsiidimõtteid tunnistavatesse isikutesse suhtuda äärmiselt ettevaatlikult. Autor usub, et vangla ametnikkond ei sooviks võtta enda vastutusele suitsiidi sooritamist. On aga ka võimalik olukord, kus vang ähvardab personali suitsiidi sooritamisega ning administratsioon suhtub sellesse eelarvamuslikult. Eriti suur võimalus sellisel situatsioonil on juhul kui isik on end ka varasemalt vigastanud või enesevigastusega ähvardanud. Ka isiku selle hetke viha ühiskonna vastu võib avalduda niiõelda kättemaksuplaanina. Isik võib arvata, et suitsiidikatsega või halvimal juhul lõpuleviidud

suitsiidiga näitab ta personalile, et temal oli õigus, et põhjustada teistele seda valu, mida ta ise tunneb. Mitmed suitsiidisooritajad võivad olla egoistlikud. Enesekesksed suitsiidi sooritajad võivad jaguneda kaheks. Need, kes ei mõtle liialt sellele, et suitsiidi sooritamisega põhjustavad nad näiteks oma ligimestele suurt kannatust. Teised aga võivad just suitsiidi sooritada eesmärgiga näidata enda valu põhjustades seda ka teistele. Suitsiidile kalduv inimene võib mõelda, et tema kannatusi ei nähta enne kui tema suitsiid on sooritatud. Muidugi on kirjeldatud olukord vaid üks võimalikest variantidest ning võimaliku suitsiidi sooritamine võib olla tingitud hoopis muust. Manipulatiivsel eesmärgil end vigastaval isikul võib esineda ka näiteks psüühikahäire ning ravimite saamise eesmärgil võib enesevigastus olla ka appikarje. Lisaks manipuleerivatele enesevigastustele võib kinni peetavate isikute seas esineda ka šokist, meeleheitest või enese karistamisest tingitud vigastusi ning vahel võib vigastuste eesmärgi määratlemine olla raske. Sellest tulenevalt ongi äärmiselt oluline rakendada preventiivseid meetmeid ning suhtuda kõikidesse riskiolukordadesse kõrgendatud tähelepanelikkusega.

Igapäevaseid enesetapumõtteid või enesevigastusi ei esinenud ühegi rahvuse puhul süüdimõistetute ega vahistatute seas. Antud tulemit võib seletada sellega, et enesehävituslikule käitumisele kalduvate isikute puhul on võimalik meeleolude kõikumine. Inimene, kes end vigastab või suitsiidimõtteid mõlgutab ei pruugi seda teha iga päev. Selline käitumine olekski juba suitsidaalsust hinnates väga ohtlik ning taolised isikud peaksid viibima spetsialistide järelevalve all. Nähtust on võimalik seletada ka asjaoluga, et uurija ei suunanud oma küsitlust otseselt suitsidaalsetele kinni peetavatele isikutele. Enesehävituslikule käitumisele kalduvad vangid sattusid uurimusse juhuslikul teel ning on võimalik, et Eesti kinnipidamisasutustes viibib ka näiteks enesetapumõtteid iga päev vaagivaid isikuid, kuid nad ei sattunud lihtsalt küsitlejate hulka. Loodetavasti ongi aga olukord Eesti vanglates üsna positiivne ning surmasooviga kinni peetavaid isikuid väljaspool haiglat suurel hulgal ei viibi.

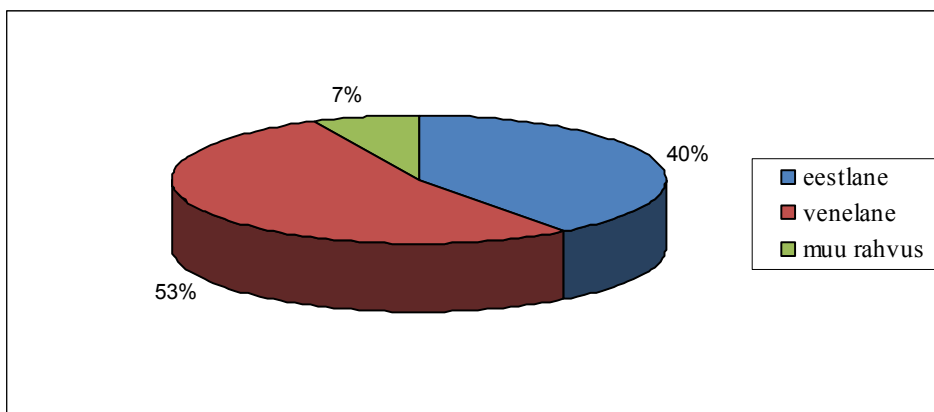
2.3. Lisaandmed

Justiitsministeeriumist saadud info Eesti vanglates 2002-2009 aastatel lõpuleviidud suitsiidide kohta töötles antud töö autor ülevaatlilikele joonistele. Saadud andmeid analüüsiti lühidalt.

Joonis 5. Sooritatud suitsiidid Eesti Vanglasüsteemis 2002-2009

Nagu selgub jooniselt 6. on Eesti vanglasüsteemis 2002-2009 aastal sooritatud suitsidentidest olnud eestlased 40%, venelased 53% ja muulased 7%. Seega on suitsidentidest kõige rohkem olnud vene rahvusest isikud. Aastatel 2002-2009 sooritatud suitsiidide koguarv oli aga 15 (vt Joonis 5.) ning neist olid eestlased (6), venelased (8) ja muulased (1). Seega absoluutarvudes on eestlaste ja venelaste osakaal suitsidentide seas üsna võrdväärne. Kokkuvõtvalt ei ole niivõrd väikeste näitajate puhul kindlate järelduste tegemine võimalik.

Joonis 6. Eesti vanglasüsteemis suitsiidi sooritanud rahvuste osakaal

Nagu nähtub jooniselt 5. ei ole alates 2008 aastast Eesti Vanglasüsteemis ühtegi sooritatud suitsiidi esinenud (suitsiidide esinemist vanuste lõikes vt Lisa 2.). Antud tulemus võib olla seletatav sellega, et Eesti Vanglasüsteem on viimaste aastate jooksul läbi teinud positiivse arengu. Paranenud on vanglate tingimused ja sanitaarne kord. Rohkem tähelepanu pööratakse ka kinni peetavate isikute meditsiinilisele abile ja psühholoogilisele nõustamisele. Näiteks alates 2004. aastast osutatakse HIV positiivsetele ravi ja nõustamist (Justiitsministeerium 2008: 10) Samuti üritatakse kinni peetavate isikute aega sisustada tegevusega. Neile võimaldatakse hariduse omandamist ja töötamist vangistuses viibimise jooksul. Samuti kaasatakse kinni peetavaid isikuid erinevatesse rehabiliteerivatesse sotsiaalprogrammidesse ja tegevustesse, et neid suunata õiguskuulekale teele. Ka ametnikke on ilmselt piisavalt informeeritud, kuidas käituda suitsidaalsete kinni peetavatega kui enesevigastus on toimunud (vajalik kohene sekkumine ja meditsiinilise abi osutamine). Lisaks on suitsiidide sooritamine lähedases seoses ka vahendite kättesaadavusega ja oluline roll on alkoholi mõjul. On võimalik, et seadusest tulenevate muudatuste ja näiteks efektiivsete läbiotsimiste koostööl on vähenenud viimastel aastatel kinni peetavate isikute ligipääs alkoholile. Kõik need Justiitsministeeriumi ja vanglate koostööl läbitud sammud on äärmiselt olulised ka suitsiidide ennetamise seisukohalt.

Olenemata aga sellest, et Eesti vanglasüsteemis viimastel aastatel registreeritud suitsiide ei ole esinenud, ei tähenda, et vangla personal peaks suhtuma suitsidaalse käitumisega kinni peetavatesse isikutesse väiksema ettevaatlikkusega. Kindlasti ei tohiks vanglaametnike seas olla levinud umbusklik arvamus, mille kohaselt end vigastav kinnipeetav suitsiidi nagunii ei soorita. Ka end manipulatiivsetel eesmärkidel vigastavate kinni peetavate isikute tegevus võib lõppeda surmaga ka siis kui see ei olnud algselt nii planeeritud. Nagu ka antud lõputöö põhiuurimusest selgub, on Eesti kinnipidamisasutustes suitsidaalse käitumisega kinni peetavaid isikuid ning iga inimese elu väärtustades lasub Vanglasüsteemil kohustus kasutada preventiivseid meetmeid. Selleks, et Eesti Vanglasüsteem saaks enda tegevuse üle uhkust tunda ka edaspidi, tuleb säilitada valvsus ja järjepidevalt rakendada võtteid, mis on suitsiidide ennetamise seisukohalt olulised.

KOKKUVÕTE

Antud lõputöö põhieesmärgiks oli uurida kinnipeetavate suitsidaalse käitumise riskitegureid Eesti kinnipidamisasutustes võrreldes omavahel eelkõige eestlasi ja venelasi. Samuti oli töö eesmärgiks anda lühiülevaade suitsidaalse käitumise riskitegurite esinemisest muulaste seas. Käesoleva töö autor leiab, et eesmärgid on täidetud.

Lõputöö uurimusliku osa läbiviimiseks kasutas autor ankeetküsitluse meetodit. Küsitlus viidi läbi kokku kolmes Eesti kinnipidamisasutuses: Tallinnas, Virus ja Murrus. Uurimuses osales kokku 184 kinni peetavat meessoost isikut, kellest 64 eeluuritavat ja 124 süüdimõistetut. Uurimuse läbiviimine toimus ajavahemikul 11.01.2010 - 05.03.2010.

Uurimuse tulemustest selgus, et eeluuritavatest eestlaste seas esines suitsidaalse käitumise riske oluliselt rohkem kui venelaste hulgas:

- Eeluuritavatest eestlaste seas esines võrreldes venelastega kinnipidamisasutuses kogetud suitsiidimõtteid sagedamini;
- Eeluuritavatest eestlastest oli võrreldes venelastega sooritanud tahtliku vigastuse eesmärgiga võtta endalt elu oluliselt suurem hulk;
- Eeluuritavatest eestlaste seas oli võrreldes venelastega kinnipidamisasutuses kogetud masendusetunnet, lootusetusetunnet ja meeleheidet rohkem;
- Eeluuritavatest eestlaste seas oli võrreldes venelastega alkoholi tarbimine vabaduses olnud oluliselt ennasthävitatavam;
- Eeluuritavatest eestlaste seas esines võrreldes venelastega rohkem kontaktide vaegust lähedastega ja halbu suhteid kaasvangidega;
- Eeluuritavatest venelaste seas kogeti võrreldes eestlastega kinnipidamisasutuses rohkem paanikat;
- Eeluuritavatest venelaste seas võrreldes eestlastega oldi vabaduses tarvitud narkootikume suuremal hulgal ja regulaarsemalt;

Süüdimõistetutse seas jagunesid suitsidaalsele käitumisele viitavad riskid siiski eestlasi ja venelasi võrreldes võrdväärsemalt:

- Süüdimõistetutest eestlaste seas kogeti kinnipidamisasutuses viibimise jooksul võrdluses venelastega rohkem masendust;
- süüdimõistetud eestlaste hulgas oli võrreldes venelastega alkoholi tarbimine vabaduses oluliselt enasthävitavam;
- süüdimõistetud eestlaste seas võrreldes venelastega esines rohkem probleeme suhtluses kaasvangidega;
- süüdimõistetud venelaste seas esines võrreldes eestlastega rohkem paanikat;
- süüdimõistetud venelaste seas esines võrreldes eestlastega suuremal hulgal meelegeid;
- süüdimõistetud venelaste seas tarbiti vabaduses rohkem narkootikume kui eestlaste seas;

Autori püstitatud hüpoteesi, mille kohaselt on nii eeluuritavatest kui süüdimõistetutest venelastest kinni peetavate isikute puhul suurem risk suitsiidi sooritamisele võib ümber lükata. Antud uurimusest nähtub, et Eesti kinnipidamisasutustes on eeluuritavatest eestlaste seas tõenäosus sooritada suitsiid suurem kui venelaste seas. Süüdimõistetute seas on oht suitsiidi sooritamisele eestlaste ja venelaste hulgas võrdväärsem, eestlaste seas siiski mõnevõrra suurem. Kindlate järelduste tegemiseks oleks tarvilik aga ka statistika sooritatud suitsiidikatsetest ja enesevigastustest, mis ületab juba antud uurimustöö mahu.

Nii eeluuritavate kui süüdimõistetute seas oli muulaste osalus uuringus põhjanevate järelduste tegemiseks liiga väike, kuid juba selle väikese valimi hulgas oli esinenud suurel määral tahtlikku enesevigastamist vanglas. On tõenäoline, et immigratsioon on oluliseks suitsidaalse käitumise riskiteguriks ka Eesti vanglates.

Töö käigus jõudis autor selgusele, et Eesti kinnipidamisasutustes on eeluuritavate seas risk suitsiidi sooritamisele eestlaste seas suurem kui venelaste seas. Ka süüdimõistetud eestlaste seas on tõenäosus sooritada suitsiid mõnevõrra suurem kui venelaste hulgas. Nähtust on võimalik seletada sellega, et eestlased on oma tundeid rohkem sissepoole elavamad ning

nende agressiivsus võib olla suunatud iseendasse, mis võib avalduda ennast vigastava käitumisena. Samas kui venelaste seas on levinud rohkem avatus ja ekstravertsus ning oma tunnete väljapoole elamine ning nende agressiivsus võib avalduda rohkem vägivallaga teiste suhtes. Samuti võib olukord olla seletatav eestlaste tugevama integreerituse tasemega Eesti ühiskonda. Eestlased võivad tunnetada tugevamat survet riigi poolt, mis nõuab neilt kohusetunnet ning õiguskuulekat käitumist. Sellele lisandub lähedaste surve kandma näiteks vastutust oma perekonna ees. Toimetulematus nimetatud ülesannetes koosmõjus kartusega peagi jõustuva kohtuotsuse ees võib mõjuda lootusetust ja masendust tekitavana ning sellest tulenevalt ka suitsidaalse käitumise vallandajana. Samuti võib olukord olla seletatav eestlaste nõrgema sobitumisega vangla subkultuuri, kus venelaste osakaal on võrreldes eestlastega suurem. Lisaks on suitsiidide sooritamise tõenäosust arvestades oluline roll ka alkoholisõltuvusel, mis eestaste seas võrreldes venelastega oli olnud uskumatul määral suurem.

Uurimuse tulemustest ilmnes, et eeluuritavate seast nii eestlaste kui venelaste hulgas oldi ennast vigastanud vabaduses suuremal määral kui kinnipidamisasutuses. See võib olla seletatav eeluuritavate puhul lühikese kinnipidamisasutuses viibitud ajaga, vahendite raskema kättesaadavusega või suitsidaalsest mõtlemisest üle saamisega.

Töö lisaandmetes tõi autor välja sooritatud suitsiidide statistika Eesti Vanglasüsteemis viimase 9 aasta jooksul. Täiendavatest andmetest selgub, et vene rahvusest isikute osakaal suitsidentide seas on olnud küll võrreldes eestlastega veidi suurem, kuid arvestades nende aastate jooksul suitsiidi sooritanute üsna väikest koguarvu (15), ei ole sellest võimalik kindlaid järeldusi teha.

Samuti selgub lisaandmetest, et viimasel kahel aastal Eesti vanglates lõpuleviidud suitsiidijuhtumeid ei ole esinenud. Antud fakt on väga positiivne ning justiitsministeerium ja Eesti vanglad võivad tulemuse üle uhkust tunda. See ei tähenda aga, et kinnipidamisasutustes sooritatud enesevigastusse võiks suhtuda väiksema ettevaatlikkusega. Eesti vanglates on jätkuvalt suitsidaalseid kinni peetavaid isikuid ning nende suhtes on vajalik rakendada preventiivseid meetmeid äärmise tähelepanelikkusega.

SUMMARY

The goal of this paper is to investigate the suicidal behaviour risk factors of detainees in Estonian detaining facilities, while comparing detainees from Estonian and Russian ethnicity. The extra goal of this paper was to compare also detainees from other ethnicities. The author of this paper finds that all goals have been achieved.

The researching part of this paper was conducted using a questionnaire method. The questionnaire was carried out in three Estonian detaining facilities: Tallinn, Viru and Murru. The selection consisted of 184 male detainees, from them 64 were under preliminary investigation and 124 convicts. The research took place in 11.01.2010 - 05.03.2010.

The results of this research showed that among under preliminary investigation detainees from Estonian ethnicity there were considerably more factors implying on suicidal behaviour than among Russian detainees.

- Among Estonian detainees suicidal thoughts occurred more often than among Russian detainees;
- Compared with Russian detainees more Estonian detainees had tried harm oneself with the goal of taking ones life;
- Estonian detainees compared with Russian detainees experienced more depression, hopelessness and despair in detaining facilities;
- Estonian detainees had also more self-destructing misuse of alcohol than then Russian detainees during the time they were free;
- Among Estonian detainees there were more diminishing contacts with friends and family and more bad relationships with inmates than Russian detainees;
- Among detainees from Russian ethnicity there was more drug use than Estonian detainees during the time they were free.
- Among Russian detainees panic occurred more often than among Estonian detainees;

Among convicted the distribution of suicidal risk factors were more tantamount between Estonian and Russian detainees:

- Convicted Estonian detainees experienced more depression in detaining facilities than Russian convicts;
- Convicted Estonian detainees had also more self-destructing misuse of alcohol than then convicted Russian detainees during the time they were free;
- Among convicted Estonian detainees problematic relations with inmates than among convicted Russian detainees;
- Among convicted Russian detainees panic occurred more often than among convicted Estonian detainees;
- Convicted Russian detainees also experienced more despair than convicted Estonian detainees;
- Among convicted Russian detainees were more drug users than among Estonian convicts.

The hypothesis that was presented by the author, that supposed the more suicidal behaviour of Russian detainees under preliminary investigation and convicts, can be invalidated. The research shows that in Estonian detaining facilities detainees from Estonian ethnicity present a higher chance of suicidal behaviour. Among convicted the suicidal behaviour is more tantamount between Estonian and Russian detainees, but among Estonians risk for suicidal behaviour is still a bit higher. In order to make certain conclusions more statistics would be needed, but they exceed the limit of current research.

The amount of foreign detainees under preliminary investigation and convicted was too small to make certain conclusions, but the percentage of self-inflicted injuries was high. It seems probable that immigration can be a suicidal risk factor in Estonian detaining facilities.

During the making of this paper the author concluded that in Estonian detaining facilities, detainees from Estonian ethnicity present more suicidal behaviour than Russian detainees.

This can be explained due to Estonian nature to be more introvert and express more anger towards oneself, when Russian nature is more extrovert and expressive, what can lead to violent attitude towards others. Also it is possible that due to being more integrated Estonians feel more pressure from their country that demands a sense of duty and law obedient behaviour. The other pressure factor may be from family Inability to cope with previously mentioned and the fear for a coming court sentence can inflict hopelessness and depression thereby promoting suicidal behaviour. Results are explainable through the Estonians inability to fit in prison subculture, where there is a higher percentage of Russian detainees. A factor that plays an important role in suicidal behaviour is addiction to alcohol that has a higher appearance rate among Estonian detainees.

Research result show that both, Estonian and Russian detainees under preliminary investigation had self inflicted injuries while being free more than during the time in prison. This can be explained due to the short time spent in detaining facilities while being under preliminary investigation or difficulty of acquiring needed tools or overcoming of suicidal behaviour.

This paper contains an extra value that is presented through the suicide statistics from last 9 years in Estonian detaining facilities. Given data shows that individuals from Russian ethnicity have a higher percentage in suicide incidents, but considering the amount of suicides occurred (15), no certain conclusions can be made.

It shows also that there has been no suicides in Estonian detaining facilities in the last two years. This fact is positive yet it does not mean that suicide is no longer a threat in Estonian detaining facilities. There are still people in Estonian detaining facilities that present a tendency for suicide and need preventive methods.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Anion, L. Kõlves, K. Samm, A. Sisask, M. Värnik, A. 2006. Factors predicting suicide among Russians in Estonia in comparison with Estonians: A case control study
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2080489/> 09.11.2009.

Eesti- Rootsi Suitsidoloogia Instituut (ERSI) 2005. Enesetappude ennetamine: abiks vanglaametnikele. Tallinn.

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2007. Uuri ja kirjuta [Tutki ja kirjoita]. Tõlge eesti keelde: I. Kraav, T. Kuurme, U. Kala, M.-L. Laherand, V. Maansoo ja J. Orn. Tallinn kirjastus Medicina. (Originaal on publitseeritud Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 2004).

Heikkinen, M. Henriksson, M. Isometsä, E. Marttunen, M. Lönnqvist, J. 2000. Enesetapp ja enesehävituslik käitumine. Raamatus „Psühhiaatria“ [Psükiatria] Tõlge eesti keelde M. Kasemaa, K. Rehema, K. Rent, Anneli Teesalu. Tallinna kirjastus Medicina.

Justiitsministeerium. Vangide ja kriminaalhooldusaluste arv. <http://www.vangla.ee/41291> 27.03.2010.

Justiitsministeerium. 2008. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn.

Liebling, A. 1992. Suicides in Prison. London and New York.

Liebling, A 1999. Prison Suicide and Prisoner Coping. Raamatus „Prisons“. (Toim. M. Tonry ja J. Petersilia). TheUniversity of Chicago Press, Chicago and London.

Krug, G. Etienne, Dahlberg, L. Linda, Mercy, A. James, Zwi, B. Anthony, Lozano Rafael 2005. Väkivalt ja terveys maailmassa – WHO:n raportti. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä

Lester, D. 1994. Suicide. Encyclopedia of human behaviour volume 4. Academic press. University of California, San Diego La Jolla, California.

Rull, G. Suicide risk assessment and threats of suicide. Patient UK Newspaper. <http://www.patient.co.uk/doctor/Suicide-Risk-Assessment-and-Threats-of-Suicide.htm> 29.03.2010.

Sisask, M. 2005. Suitsidaalsus ühiskonnas ning suitsiidikatse sotsiaal-demograafilised, meditsiinilised ja psüühilised mõjurid. Magistritöö. Tartu. <http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/10062/1287/5/sisask.pdf> 29.02.2010.

Simpson, G. 1950. Suicide. A study in sociology by Emile Durkheim. Lowe & Brydone. London.

TPÜ. Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut. 2001. Eesti inimarengu aruanne. <http://lin2.tlu.ee/~teap/nhdr/2001/koostajad.html> 22.03.2010.

Värnik, A. Kõlves, K. Palo, E. Toeding, L.. 2003. Suitsiidi-uuringud. Eesti-Rootsi Suitsidoloogia instituut. Tallinn.

Wenz, F. 1977. Marital status, anomie and forms of social isolation: a case of high suicide rate among the widowed in urban sub-area. Diseases of the Nervous System.

JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Alkoholi tarvitamise sagedus eeluuritavate seas rahvuste lõikes.....	25
Joonis 2. Alkoholi tarbimisel end purju joonud sageduse määr eeluuritavate seas.....	26
Joonis 3. Tahtliku vigastamise eesmärk eeluuritavate seas.....	28
Joonis 4. Tahtliku vigastamise eesmärk süüdimõistetute seas.....	34
Joonis 5. Sooritatud suitsiidid Eesti vanglasüsteemis 2002-2009.....	40
Joonis 6. Eesti vanglasüsteemis sooritatud suitsiidide rahvuste osakaal.....	40
Joonis 7. Eesti vanglasüsteemis sooritatud suitsiidide vanusejaotus.....	69

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsimustik (eesti ja vene keeles)

Käesolev ankeet on koostatud sotsioloogilise uuringu läbiviimiseks vanglates. Osalemine on anonüümne, mis tähendab, et vastaja isik jääb teadmatuks (samuti ei tule küsimustikule oma nime kirjutada). Uuring toetab kinni peetavate isikute huve ning üliõpilasest autor, kes teeb diplomitööd, palub uurimustöö õnnestumiseks vastata võimalikult põhjalikult ja ausalt. Küsimustele vastates valige vastusevariant, mida peate enda kohta käivaks. Osalemine ei tohiks raisata liiga palju Teie aega. Tänan Teid ette kaasabi eest!

1. Kuivõrd on Teil Eestis väljaspool kinnipidamisasutust lähedasi inimesi? (Valida võib ka mitu varianti, nimesid kirjutada pole vaja)
 - Perekonnaliikmed
(loetleda).....
 - Sugulased
(loetleda).....
 - Sõbrad (nimetada sõprade arv)
.....
 - Partner
 - Muu
(nimetada).....

2. Kuidas hindate suhteid lähedastega? Palun hinnake:
 - 5- väga head
 - 4- head
 - 3- rahuldavad
 - 2- kasinad
 - 1- väga halvad
 - Y- ei suhtlegi (selle vastuse puhul palun kirjutada, miks ei suhtle)
.....
 - X- lähedased puuduvad

3. Kas usute, et vähemalt 1 lähedane isik (valida võib ka mitu varianti):
 - On Teie jaoks täielikult usaldusväärne, Te võite kõike temale usaldada

- Aitab Teid võimaluse korral olenemata olukorra keerukusest igas elusituatsioonis
 - On võimaluse korral Teile alati kättesaadav
 - Kuulab Teid võimaluse korral alati ära ja annab nõu
 - Võimaluse korral lohutab Teid kui Teie elus on juhtunud midagi halba
4. Kuidas olete suhelnud lähedastega kinnipidamisasutuses viibimise jooksul? (Valida võib ka mitu varianti)
- Kirja teel
 - Telefoni teel
 - Külastused
 - Väljasõit või väljaviimine
 - Ei olegi suhelnud
5. Kas Teil on olnud kinnipidamisasutuses viibides külastusi, lühiajalist väljasõitu või väljaviimist? (loevad nii lühiajalised kui pikaajalised külastused)
- On olnud mitu korda
 - On olnud enam kui 1 kord
 - On olnud 1 kord
 - On lähiajal tulemas
 - Ei ole üldse olnud
6. Kuidas hindate enda ligipääsu telefonile kinnipidamisasutuses?
- Ligipääs on võimalik kord nädalas vähemalt 10 minutit
 - Ligipääs on võimalik kord nädalas vähemalt 5 minutit
 - Ligipääs on võimalik vähemalt 1 kord kahe nädala jooksul
 - Ligipääs puudub
 - Te ei ole telefoni kasutamisest huvitatud
7. Kuidas suhtute kinnipidamisasutuse personali? Palun hinnake:
- 5- väga lugupidavalt
 - 4- lugupidavalt
 - 3- keskmise lugupidamisega
 - 2- vähese lugupidamisega,
 - 1- ilma igasuguse lugupidamiseta
8. Kuidas Teie arvates vangla personal Teisse suhtub? Palun hinnake:
- 5- väga lugupidavalt
 - 4-lugupidavalt, mõistvalt
 - 3- keskmise lugupidamisega, mõistmisega
 - 2- vähese lugupidamisega, mõistmisega
 - 1- ilma igasuguse lugupidamiseta, mõistmiseta
9. Kuivõrd Teil on esinenud probleeme vangla personaliga suhtlemisel? Palun hinnake:
- 5- üldse pole esinenud

- 4- üksikudel kordadel
- 3- mõnikord
- 2- sageli
- 1- iga päev / öö

10. Millised olid nimetatud probleemid? (Valida võib ka mitu varianti):

- Pole esinenud probleeme
 - Keeleline vääritlemistamine personali poolt tingitud
 - Keeleline vääritlemistamine Teie poolt tingitud
 - Muud probleemid (palun nimetada).....
-
- ...

11. Kuidas hindate enda ligipääsu kinnipidamisasutuses raamatukogule?

- 5- ligipääs on väga hea
- 4- ligipääs on hea
- 3- ligipääs on mõnikord võimalik
- 2- ligipääs on harva võimalik
- 1- ligipääs on väga halb
- X- ligipääs puudub
- Y-Te ei ole raamatukogu kasutamisest huvitatud

12. Kuidas hindate enda ligipääsu kinnipidamisasutuses arsti vastuvõtule?

- 5- ligipääs on väga hea
- 4- ligipääs on hea
- 3- ligipääs on mõnikord võimalik
- 2- ligipääs on harva võimalik
- 1- ligipääs on väga halb
- X- ligipääs puudub (miks?).....
- Y- Te ei ole vajanud arstiabi

13. Kuidas hindate enda ligipääsu kinnipidamisasutuses spordisaali?

- 5- ligipääs on väga hea
- 4- ligipääs on hea
- 3- ligipääs on mõnikord võimalik
- 2- ligipääs on harva võimalik
- 1- ligipääs on väga halb
- X- ligipääs puudub (miks?).....
- Y- Te ei ole spordisaali kasutamisest huvitatud

14. Kuidas hindate oma suhteid kambrikaaslastega?

- 5- väga head

- 4- head
 - 3- talutavad
 - 2- halvad
 - 1- väga halvad
 - Y- ei suhtlegi
 - X- kambrikaaslane puudub
15. Kuivõrd on Teil esinenud probleeme kambrikaaslastega suhtlemisel?
- 5- Ei ole esinenud probleeme
 - 4- Probleemid on esinenud üksikutel kordadel
 - 3- Probleemid on esinenud mõnikord
 - 2- Probleemid on sagedased
 - 1- Probleemid on igapäevased
 - X- Kambrikaaslane puudub
16. Kuidas hindate oma suhteid teiste kinni peetavatega?
- 5- väga head
 - 4- head
 - 3-talutavad
 - 2- halvad
 - 1- väga halvad
 - Y- ei suhtlegi
17. Milliseid kinni peetavaid isikuid pidasite silmas? (Valida võib ka mitu varianti)
- Naaberkambri kinni peetav / kinni peetavad
 - Grupikaaslane sotsiaalprogrammis
 - Grupikaaslane ühises sportimistegevuses
 - Rühmakaaslane tööl või koolis
 - Muu (nimetada)
 -
 - Kõik kinni peetavad isikud
18. Kuivõrd Teil on esinenud probleeme eelmises küsimuses nimetatud kinni peetavatega suhtlemisel? Palun hinnake:
- 5- ei ole esinenud probleeme
 - 4- probleemid on esinenud üksikutel kordadel
 - 3- probleemid on esinenud mõnikord
 - 2- probleemid on sagedased
 - 1- probleemid on igapäevased
 - Y- ei suhtle ühegi kinni peetavaga (miks?).....
 -
 - ...
19. Kuidas hindate oma suhtumist tulevikku?

- Positiivne, lootusrikas
 - Ebakindel
 - Negatiivne, lootusetu
20. Kuidas hindate ennast ise? (Valida võib ka mitu varianti)
- Rahulik
 - Mõistlik
 - Rahutu, närviline
 - Kergesti ärrituv
 - Tundlik, emotsionaalne
 - Ükskõikne
 - Hooliv
 - Tundetü
 - Kinnine, sissepoole elav
 - Avatud, väljapoole elav
 - Meeldib suhelda
 - Ei meeldi suhelda
 - Rõõmsameelne
 - Kurvameelne
21. Kuidas hindate oma tervislikku seisundit?
- 5- väga hea
 - 4- hea
 - 3- keskmine
 - 2- halb
 - 1- väga halb
22. Kuivõrd hindate oma alkoholi tarbimist vabaduses?
- Ei tarvitanud üldse alkoholi
 - 1-3 korda aastas
 - 1-3 korda mõne kuu jooksul
 - Iga kuu
 - Iga nädal
 - Iga päev / öö
23. Kui tarvitasite alkoholi, kas jõite end purju?
- Mitte kunagi
 - Üksikutel kordadel
 - Mõnikord
 - Sageli
 - Alati
24. Kuivõrd olete tarvitanud väljaspool kinnipidamisasutust narkootilisi aineid?
- Mitte kunagi

- Üksikutel kordadel
 - Harva
 - Mõnikord
 - Sageli
 - Iga päev / öö
25. Kuivõrd olete külastanud kinnipidamisasutuses või vabaduses viibides psühholoogi või psühhiaatrit?
- Mitte kunagi
 - 1-2 korda
 - Korrapäraselt
26. Kuivõrd on Teid eraldatud teistest kinni peetavatest eraldi kambrisse?
- Mitte kunagi
 - 1-2 korda
 - Rohkem kui 2 korda
27. Kas olete tundnud masendust kinnipidamisasutuses viibimise jooksul? Palun hinnake
- 5- mitte kunagi
 - 4- harva
 - 3- mõnikord
 - 2- sageli
 - 1- iga päev / öö
28. Kas olete tundnud meeleheidet kinnipidamisasutuses viibimise jooksul? Palun hinnake:
- 5- mitte kunagi
 - 4- harva
 - 3- mõnikord
 - 2- sageli
 - 1- iga päev / öö
29. Kas olete kogunud unehäireid kinnipidamisasutuses viibimise jooksul (näiteks unetus või liigne uni) ? Palun hinnake
- 5- mitte kunagi
 - 4- harva
 - 3- mõnikord
 - 2- sageli
 - 1- iga päev / öö
30. Kas Teil on esinenud söömishäireid kinnipidamisasutuses viibimise jooksul (näiteks söögiisu puudumine või liigne isu)? Palun hinnake:
- 5- mitte kunagi
 - 4- harva
 - 3- mõnikord

- 2- sageli
 - 1- iga päev / öö
31. Kas olete tundnud paanikat kinnipidamisasutuses viibimise jooksul? Palun hinnake
- 5- mitte kunagi
 - 4- harva
 - 3- mõnikord
 - 2- sageli
 - 1- iga päev / öö
32. Kuivõrd Teil esines vabaduses olles enesetapumõtteid? Palun hinnake:
- 5- mitte kunagi
 - 4- üksikutel kordadel
 - 3- mõnikord
 - 2- sageli
 - 1- iga päev / öö
33. Kuivõrd Teil on esinenud kinnipidamisasutuses viibides enesetapumõtteid? Palun hinnake:
- 5- mitte kunagi
 - 4- üksikutel kordadel
 - 3- mõnikord
 - 2- sageli
 - 1- iga päev / öö
34. Kas Te olete ennast vabaduses viibides tahtlikult vigastanud? Palun hinnake:
- 5- mitte kunagi
 - 4- üksikutel kordadel
 - 3- mõnikord
 - 2- sageli
 - 1- iga päev / öö
35. Kas Te olete ennast kinnipidamisasutuses viibides tahtlikult vigastanud? Palun hinnake:
- 5- mitte kunagi
 - 4- üksikutel kordadel
 - 3- mõnikord
 - 2- sageli
 - 1- iga päev / öö
36. Mis oli Teie poolt sooritatud tahtliku vigastamis(t)e eesmärk? (Valida võib mitu varianti)
- Soov võtta endalt elu
 - Soov väljendada rahulolematust
 - Muu (palun nimetada):

.....
 Te ei ole end tahtlikult vigastanud

37. Mis rahvusest Te olete?

- Eesti
- Vene
- Muu

(palun

nimetada):.....

38. Kuidas hindate oma keeleoskusi? (Palun kirjutada emakeel ja teised keeled, mida valdate)

Keel	Kõnes	Kirjas	Arusaamine

39. Millisesse vanusegruppi Te kuulute?

- 14-18
- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-64
- 65-74
- 75+

40. Milline on Teie haridustase?

- Lõpetamata põhiharidus
- Põhiharidus
- Kutseharidus
- Lõpetamata keskharidus
- Keskharidus
- Kesk-eri haridus
- Lõpetamata kõrgharidus
- Kõrgharidus

41. Milline oli vabaduses Teie elukohatüüp:

- Suurlinn
- Keskmise suurusega linn
- Väikelinn
- Asula
- Küla

42. Perekonnaseis:

- Abielus
 - Vabaabielus, elukaaslane olemas
 - Vallaline
 - Lahutatud, elasite lahus
 - Lesk
43. Lapsed:
- Jah –nimetada laste arv, sugu ja vanus:
.....
 - Ei
44. Tööhõive vabaduses:
- Töötasite
 - Õppisite
 - Töötu
 - Töövõimetu / pensionil
45. Tööhõive kinnipidamisasutuses
- Töötate
 - Õpite
 - Ei tööta ega õpi
 - Töövõimetu / pensionil
46. Milline on Teie staatus kinnipidamisasutuses?
- Vahistatu- Teie suhtes ei ole jõustunud kohtuotsust
 - Süüdimõistetud- Teie suhtes on jõustunud kohtuotsus
47. Kui kaua olete viibinud kinnipidamisasutuses?
- Kuni kolm kuud
 - Kuni aasta
 - 1-2 aastat
 - 3-5 aastat
 - Rohkem
48. Elukoha olemasolu Eestis väljaspool kinnipidamisasutust
- On
 - Ei ole
49. Teie sugu:
- Meessoost
 - Naissoost

Täna Teid väga vastuste eest!

Данная анкета составлена для проведения социологического исследования в тюрьмах. Анкета анонимная, т.е. Вы можете не писать своего имени. Это исследование поддерживает интересы заключённого/подследственного, поэтому студент, который пишет дипломную работу, просит Вас ответить на нижеприведённые вопросы как можно честнее и подробнее. Отвечая на вопросы, выберите тот вариант ответа, который является более подходящим для Вас.

Заранее благодарю Вас!

1. Кто из Ваших близких у вас вне тюрьмы? (можно выбрать несколько вариантов, имена писать не обязательно)
 - Члены семьи(перечислить).....
 - Родственники(перечислить).....
 - ...
 - Друзья (назовите кол-во).....
 - Партнёр
 - Другие(перечислить).....
 - ...

2. Как Вы оцениваете отношения с близкими? Пожалуйста оцените:
 - 5- очень хорошие
 - 4- хорошие
 - 3- удовлетворительные
 - 2- недостаточные
 - 1- очень плохие
 - X- не общаемся (укажите причину).....
 - ...
 - Y- близкие люди отсутствуют

3. Вы верите ли в то, что один из близких Вам (можно выбрать несколько вариантов):
 - Надёжный, кому Вы можете доверять.
 - Поможет Вам в любой ситуации.
 - При возможности надонности доступен.
 - При возможности выслушает Вас и даст совет.
 - При возможности утешит Вас если случилось что то плохую

4. Как Вы общаетесь с близкими пока находитесь в тюрьме? (можно выбрать несколько вариантов)
 - С помощью писем
 - С помощью телефона

- С помощью свиданий
 - Краткосрочный выезд/вывоз
 - Не общаюсь
5. Во время тюремного заключения были ли у Вас посещения, краткосрочный выезд/вывоз? (включая короткие и длинные свидания)
- Были несколько раз
 - Больше чем 1 раз
 - 1 раз
 - Скоро будет/будут
 - Не было вообще
6. Как Вы оцениваете доступность к телефону в тюрьме?
- Доступ возможен раз в неделю 10 минут
 - Доступ возможен раз в неделю 5 минут
 - Доступ возможен раз в течение 2 недель
 - Доступ отсутствует
 - Вы не заинтересованы в использовании телефона
7. Как Вы относитесь к персоналу тюрьмы? Оцените:
- 5- с большим уважением
 - 4- большим уважением
 - 3- со средним уважением
 - 2- с малым уважением,
 - 1- без уважения
8. Как по Вашему мнению к Вам относится персонал тюрьмы? Оцените:
- 5- с большим уважением
 - 4- с уважением, пониманием
 - 3- со средним уважением, пониманием
 - 2- с малым уважением, пониманием
 - 1- без уважения и без понимания
9. У Вас возникали проблемы с персоналом тюрьмы при общении? Оцените:
- 5- никогда не возникали
 - 4- в единичных случаях
 - 3- иногда
 - 2- часто
 - 1- каждый день / каждую ночь
10. Какими были названные проблемы? (можно выбрать несколько вариантов):
- Не возникало проблем
 - Языковое недопонимание со стороны персонала
 - Языковое недопонимание с Вашей стороны
 - Другие

проблемы

(назовите).....

.....

11. Как Вы оцениваете доступность к библиотеке в тюрьме?
- 5- доступ очень хороший
 - 4- доступ хороший
 - 3- доступ иногда возможен
 - 2- доступ редко возможен
 - 1- доступ очень плохой
 - X- доступ отсутствует
 - Y-Вы не заинтересованы в этом
12. Как Вы оцениваете доступность медицинской помощи (попадание на приём) в тюрьме:
- 5- доступ очень хороший
 - 4- доступ хороший
 - 3- доступ возможен и разумен
 - 2- доступ редко возможен
 - 1- доступ очень плохой
 - X- доступ отсутствует
(почему?).....
-
- Y- не нуждался в медицинской помощи
13. Как Вы оцениваете доступность спортзала в тюрьме:
- 5- доступ очень хороший
 - 4- доступ хороший
 - 3- доступ иногда возможен
 - 2- доступ редко возможен
 - 1- доступ очень плохой
 - X- доступ отсутствует
 - Y-Вы не заинтересованы в этом
14. Как Вы оцениваете взаимоотношения с сокамерниками? Оцените:
- 5- очень хорошие
 - 4- хорошие
 - 3- терпимые
 - 2- плохие
 - 1- очень плохие
 - Y- не ощущаю
 - X- нет сокамерников
15. Возникают ли проблемы при общении с сокамерниками? Оцените:
- 5- Не возникало проблем

- 4- возникали проблемы в единичных случаях
 - 3- иногда
 - 2- часто
 - 1- ежедневные проблемы
 - X- нет сокамерников
16. Как Вы оцениваете свои взаимоотношения с другими заключёнными? Оцените:
- 5- очень хорошие
 - 4- хорошие
 - 3- терпимые
 - 2- плохие
 - 1- очень плохие
 - Y- не ощущаю
17. Кого Вы имели виду (см. Вопрос 16)?
- Заключённые/ осужденный из соседней камеры
 - Заключённый, который посещал с Вами социальную программу
 - Заключённый, который посещал с Вами спортивные мероприятия
 - Коллега по работе или одноклассник (в тюрьме)
 - Др. (назовите)
 - Все заключённые / осужденный
18. Возникали ли у Вас проблемы с заключёнными при общении (из предыдущего вопроса):
- 5- Не возникало проблем
 - 4- возникали проблемы в единичных случаях
 - 3- иногда
 - 2- часто
 - 1- ежедневные проблемы
 - Y- не общаюсь с ними (почему?).....
 -
 - ...
19. Как Вы оцениваете своё отношение к будущему?
- Позитивно, многообещающе
 - Неуверенно
 - Негативно, безнадежно
20. Как Вы оцениваете себя? (можно выбрать несколько вариантов) Спокойный
- Понимающий
 - Беспокойный, нервный
 - Легко раздражительный
 - Чувствительный, эмоциональный

- Равнодушный
 - Заботящийся
 - Безчувственный
 - Замкнутый
 - Открытый
 - Нравится общаться
 - Не нравится общаться
 - Жизнерадостный
 - Печальный
21. Как Вы оцениваете своё состояние здоровья?
- 5- очень хорошее
 - 4- хорошее
 - 3- среднее
 - 2- плохое
 - 1- очень плохое
22. Как часто употребляете алкоголь на свободе?
- Не употреблял вообще
 - 1-3 раза в год
 - 1-3 раза в месяц
 - Жый месяц
 - Каждую неделю
 - Каждый день / каждую ночь
23. Если употребляли алкоголь, то напивались ли Вы?
- Никогда
 - В единичных случаях
 - Иногда
 - Часто
 - Всегда
24. На свободе употребляли ли Вы наркотики?
- Никогда
 - В единичных случаях
 - Иногда
 - Часто
 - Каждый день / каждую ночь
25. Посещали ли Вы в тюрьме или на свободе психолога или психиатра?
- Никогда
 - 1-2 раза
 - Периодически
26. Изолировали ли Вас когда-либо от других заключённых?

- Никогда
 - 1-2 раза
 - Более 2 раз
27. Чувствовали ли Вы когда-либо подавленность находясь в тюрьме?
- 5- ниогда
 - 4- редко
 - 3- иногда
 - 2- часто
 - 1- каждый день / каждую ночь
28. Чувствовали ли Вы когда-либо отчаяние находясь в тюрьме?
- 5- ниогда
 - 4- редко
 - 3- иногда
 - 2- часто
 - 1- каждый день / каждую ночь
29. У Вас случались расстройства сна в тюрьме (бессонница итд или слишком сонный)?
- 5- никогда
 - 4- редко
 - 3- иногда
 - 2- часто
 - 1- каждую ночь / каждый день
30. Вас случались расстройства, связанные с аппетитом в тюрьме (нет желания кушать или наоборот)?
- 5- никогда
 - 4- редко
 - 3- иногда
 - 2- часто
 - 1- каждый день / каждую ночь
31. Чувствовали ли Вы когда-либо панику находясь в тюрьме?
- 5- никогда
 - 4- редко
 - 3- иногда
 - 2- часто
 - 1- каждый день / каждую ночь
32. Посещали ли Вас когда-нибудь мысли о самоубийстве на свободе? Оцените:
- 5- никогда
 - 4- в единичных случаях
 - 3- иногда

- 2- довольно-таки часто
- 1- каждый день / каждую ночь

33. Посещали ли Вас когда-нибудь мысли о самоубийстве в тюрьме? Оцените:

- 5- никогда
- 4- в единичных случаях
- 3- иногда
- 2- довольно-таки часто
- 1- каждый день / каждую ночь

34. Во время прибывания на воле, причиняли ли Вы себе увечия? Оцените:

- 5- никогда
- 4- в единичных случаях
- 3- иногда
- 2- довольно-таки часто
- 1- каждый день / каждую ночь

35. Во время прибывания в тюрьме, причиняли ли Вы себе увечия? Оцените:

- 5- никогда
- 4- в единичных случаях
- 3- иногда
- 2- довольно-таки часто
- 1- каждый день / каждую ночь

36. Что являлось целью того, что Вы причинили себе увечия? (можно выбрать несколько вариантов)

- Желание умереть
- Желание показать своё беспокойствие
- Другое (назовите):
- Не случилось такого

37. Какой Вы национальности?

- эстонец
- русский
- Др. (назовите):.....

38. Как Вы оцениваете свои умения/знания? (родной язык в том числе)

Язык	В разговорной речи	В письме	В понимании

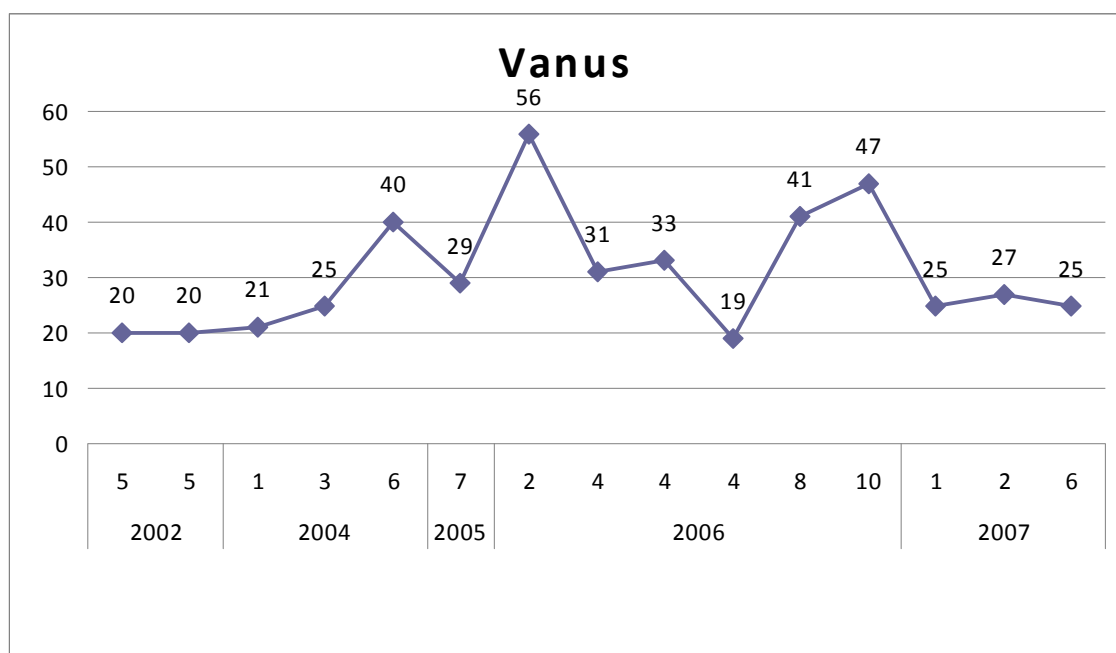
39. В какую возрастную группу Вы относитесь?
- 14-18
 - 18-24
 - 25-34
 - 35-44
 - 45-54
 - 55-64
 - 65-74
 - 75+
40. Какое у Вас образование?
- Незаконченное основное образование
 - Основное образование
 - Специальное образование
 - Незаконченное среднее образование

 - Среднее образование
 - Средне-специальное образование
 - Незаконченное высшее
 - Высшее образование
41. Ваше местожительство на свободе:
- Большой город
 - Среднего размера город
 - Маленький город
 - Посёлок
 - Деревня
42. Семейное положение:
- Женат
 - В свободном браке
 - Свободен
 - Разведены, жили отдельно
 - Вдовец
43. Дети:
- Да – количество, пол и возраст:
.....
 - нет
44. Занятость на свободе:
- Работали
 - Учились
 - Безработный
 - На пенсии / не работоспособен

45. Занятость в тюрьме
- Работаете
 - Учитесь
 - Не учусь и не работаю
 - На пенсии / не работоспособен
46. Каков Ваш статус при прибывании в тюрьме?
- Подследственный/неосужденный
 - Осужденный (в случае, если приговор вступил в силу)
47. Как долго Вы находились в тюрьме?
- До 3 месяцев
 - До года
 - 1-2 года
 - 3-5 лет
 - более
48. Наличие жилья вне тюрьмы
- есть
 - нет
49. Ваш пол:
- мужской
 - женский

Благодарю за ответы!

Lisa 2. Eesti vanglasüsteemis suitsiidi sooritanute vanusejaotus

Joonis 7. Eesti vanglasüsteemis suitsiidi sooritanute vanusejaotus